विदुरनीति.

मूळसंस्कृत उपरथी

गुजरातीमां थएली

मुंबाई वाळा सखाराम ल्लीफरीर

जेमणे

छपावी प्रसीध करी.

अमदावादमां

छगनलाल मगनलाले पोताना

शीळाप्रेसमां छापी

प्रसिध करी.

केशवलाल नारायण हरगोविंद

पुरीवालनी दुकानमां

कींमत ८ आना

संवत १९३९

सने १८८३


धृतराष्ट्र राजा
विदुर.
१८०८

त्यारे [illegible]णे कोण ने [illegible]

[illegible] पणुं राजतो नथी, [illegible]

ऊपर विश्वास राखे छे ते न [illegible] कहेवा क्रोध हर्ष [illegible]

[illegible] जे छोडे छे. तेनी गुह्य वार्त्ता

कोई [illegible] जाणता नथी, ने करे ते सिद्धि [illegible] जाणे.

शीत [illegible] प्रीति [illegible] तरीपणी जेनाथी ते पोता

ना [illegible]

[illegible] पोता [illegible] मोक्ष मारगे

गाडे छे. पो[illegible]

माणे जोगा कामनां हाथ घाले छे. कोईनुं अपमान करतो न

थी, वात [illegible] त्यां भ्रान्ति जाय त्यां

[illegible] वस्तुनी ईच्छा

[illegible] घालतो नथी

पोताने नहिं मळवानी वस्तुनी ईच्छा करतो नथी, मोटा

संकट ने विषे तेनी बुद्धि चळती [illegible]

कामनां [illegible] छे, [illegible]

[illegible] छे. पोतानी स्तु

तिये तेने [illegible] अपमानथी [illegible] थतो नथी. ते

भगं[illegible] सरखुं चित्त स्थिर राखे छे, सर्व वस्तु

नाशवंत जेवुं जाणे छे, सर्व कर्मनी योजना जाणे छे, प्रयत्न

[illegible] युक्त पईने अटकतो नथी,

बोलवामां अनेक [illegible] जाणे छे, तर्क करी जाणे

तेने समय सूझे छे ने वातनो सारांश पहेलो बोलवा

णे छे, ने [illegible] बोले छे, ने [illegible]

तो नथी, घणुं द्रव्य छे, विद्या आवडे छे, ऐश्वर्य छे पण

ण थना रीयां, [illegible] न, तोहापण नित्य रहे छे

॥श्रीगणेशायनमः॥श्रीकृ- ॥श्रीगोपीजनवल्ल-

भनमः॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥अथविदुरनीतिप्रारंभ॥

हवे [illegible] समये संजय धृतराष्ट्र राजा पासे आवीने
कौरवोनो निरादर [illegible] बोल्यो के काले राजसभामां आवी
ने यार [illegible] त्यांहां पांडव [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] जेना बोलवाथी सांभलनाराओने [illegible]
थाय, जेवाने विदुर [illegible]
[illegible] विदुर [illegible]
पांडवोना [illegible] जोलनार छे. ते सांभळी अमारी [illegible]
घानुं [illegible] करशे. जेमां संशय नहिं. अने तेनाथी शो अनर्थ थशे
ते जणातुं नथी. जे माटे संजय जावीगया पछी मने घणी
चिंता प्राप्त थईछे. निंद्रा आवती नथी, [illegible] विकळ थायछे.
[illegible]
शो संताप दूर थाय ते मने कहे. अमारा वंशमां तारा करतां
सुज्ञ मोटो बीजो नथी. जेवां धृतराष्ट्रनां वाक्य सांभळीने
वि[illegible]छे, हे राजा! संजय [illegible],
ते घणुं करीने अन्यथा बोलनार नहीं. पण तमाराथी कांई
अपराध तो थयो नथी? के, निंद्रा आवती नथी. अने [illegible]
सहाय नहोय, ने बळवंत साथे वेर करे छे. [illegible] द्रव्य हर
[illegible] कामने [illegible]
[illegible]
[illegible] नथी जे [illegible]

[illegible] ણ્યો [illegible] ી, ને [illegible] ઘણું, ને દેવી, દુકમ-
[illegible] ઈચ્છે છે તે મુર્ખ [illegible] ને પોતાનું [illegible]
[illegible] છે, બીજાનું લેવા ઈચ્છે છે, સન્મિત્ર સાથે કૃત્રિમ કરે છે, તેની
[illegible]
તેની [illegible] મીત્રનો સ્નેહ તોડે છે,
પોતાનું [illegible] ને તેને [illegible] કરે છે, બીજાના [illegible]
[illegible]
લગાડે છે [illegible] નથી, પોતાના
[illegible] યોગ્ય [illegible] માતાન-
[illegible]
પુછ્યા વિના ઘણું બોલે છે, [illegible]
તેનું [illegible] તે પોતે
આચરે છે, [illegible] પોતાનું [illegible] જાણતો
નથી [illegible] સમજતો નથી, ભણવાની નહિં
તે વસ્તુ કાંઈ ઉદ્યોગ કર્યા વિના ઈચ્છે છે, ત્યાંથી લાભ
થાય નહિ, ત્યાંથી લાભ ઈચ્છે છે, કૃપણનો આશ્રય કરે છે
તે સંપૂર્ણ મૂર્ખ કહેવો. પોતાની સંપત્તિ વસ્ત્ર ભૂષણ પોતે
એકલો જ ભોગવે છે, પોતાના [illegible] ને ઘણો કૃપ-
ણ, અથવ ને પાપ કરીને, [illegible] મેળવે છે તેનો ભોગવી
લે છે, તે પાપ માત્રનો અધિકારી જેવો ને છે તેથી અધિ-
ક મૂર્ખ નથી.

એક [illegible] નકરવું એ એનો વિચાર કરવો.
[illegible] મિત્ર
[illegible]
રૂપ ૧ રસ ૨ [illegible] ગંધ [illegible] એ પાંચ વિષય લેનારાં પાંચ ઇંદ્રિયો
જીતીને. કામ ૧ ક્રોધ ૨ લોભ ૩ મોહ [illegible] મત્સર ૬ એ છ

રા-, જેમ ભોજન [illegible] ધુત [illegible]

ઢોર લાવે [illegible] ને નાઠું [illegible]

[illegible]

વિષ એકને મારે છે, શસ્ત્ર એકનો જીવ લે છે, પરંતુ રાજાની ગુપ્ત વાર્તા કહ્યા પછી રાજા પ્રજા સુધાં રાજ્યનો નાશ થાય, માટે રાજાની ગુપ્ત વાર્તા બોલવી નહિં. એકલાએ [illegible] ખાવું નહિં. એકલાએ સર્વ દ્રવ્ય લેવાની ઇચ્છા કરવી નહિં. એકલાએ દૂર વાટે ચાલવું નહિં. ઘણા જણ સૂતા હોય, ત્યાં એકે જાગતાં રહેવું [illegible] નહિં [illegible] [illegible] મુદ્ર તરવાને નૌકા જે [illegible] નાહિં. ક્ષમા-વંત પુરુષને કોઇ નિર્બળ કહે છે, એ એક દોષ, પણ તે દયાથે [illegible] છે, એવું કહેવું નહિં. ક્ષમા સરખું બીજું બળ નહિં. અશક્તને ક્ષમા એ ગુણ છે, સામર્થ્યવાનને [illegible] ક્ષમાથી સર્વ [illegible] ક્ષમા રૂપ તરવાર જેના-માં હોય તો, દુર્જન શું [illegible] ક્ષમા નથી, તે ઘણું ક્રૂર કર્મ કરીને, પાપમાં પડે છે, ધર્મ કરતાં બીજું પૂણ્ય નહિં, ક્ષમા કરતાં બીજું સાધન નહિં. વિદ્યા સમાન બીજી તૃપ્તિ નથી. કોઇ-નો ઘાત ન કરવો, તે સમાન બીજું સુખ નથી.

જે પુરુષ આ લોકમાં શોભે છે. તે મૃદુ બોલે છે [illegible] ને ઘણાનું પૂજન કરે છે તેમજ બીજાને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરે-છે. એક સ્ત્રીએ એ વસ્ત્ર ભેળવી, [illegible] છે, [illegible] એક એકનું પૂજન કરવું, તે જોઇને બીજા પણ [illegible] ન મળતાં ઘણા [illegible] છે [illegible] ભેળવવા [illegible]

...નથા ન મળતું નથા ... રાયછે તે ...

...ર્મ કરવાથી જા બે રોલનતાનથ... [illegible] સંસાર

નો ઊપયોગ સર્વ છોડે છે તે. ૧- અને સંસારી થઈને ? કર્મનું

કર્મ [illegible] છે. શરીરી થઈને તેણે

અને રાજા થઈને [illegible] કર્મથકી મેળવેલું જે દ્રવ્ય તે-

ની જાબે અમર્યાદ થાયછે. કુપાત્રને આપે ૧- સુપાત્રને

આપવું ૨- જે મણાને ગળામાં પથ્થર બાંધીને પાણીમાં બુડા-

ડવા. જે દ્રવ્યવાન થઈને ધર્મ કરતો નથી તે. ૧- શરીરી થઈને ઈ-

ન્દ્ર [illegible] રાખતો નથી તે. ૨- આ લોકમાં મનુ [illegible]

[illegible]

[illegible]

ણ [illegible] પુરુષ સારા કર્મમાં ૧ સામાન્ય પુ-

રૂષ સામાન્ય કર્મમાં ૨- નીચ પુરુષ ઓછા કર્મમાં ૩. [illegible]

[illegible] જે જેનાં

[illegible] દ્રવ્યના ધણી થાયછે. બીજાનું

[illegible]

છોડવા ૩- એ ત્રણ દોષ પોતાના નાશનું કારણ છે. કામ ૧- ક્રોધ ૨

લોભ ૩- એ ત્રણે અનર્થમાં રાખનારા માટે ત્રણે છોડવાં. દેવ

પાસેથી વર મળ્યો તે લાલ ૧- રાજ્ય લાલ ૨- પુત્ર લાલ ૩

એ ત્રણે કરતાં શત્રુને [illegible] એ અધિક.

આ ત્રણેથી કદાપી અંતર કરવું નહિં. જેને આપણો એવો કુ-

લ્યો છે તેને ૧- જે આપણી [illegible] કરે છે તે ૨- જે આપણે શરણ આ-

વ્યો તે આચારેની સાથે રાજાએ મસલત કરવી નહિં. ૧ જેની

[illegible]

પણ [illegible] માં રાખવા યોગ્યછે. પોતાની જાતીનો ઘરડો ૧- કુલી-

ન ગરીબ મિત્ર ૨- અને જેને છોકરાં નથી તે બેન ૩ [illegible]

सु [illegible] श्वन नम्रता॰७ अने पापकर्म ८॰
पंप अमि जेवुं समजुं॰ [illegible]
मां [illegible] मनु
[illegible]
[illegible]
जेप [illegible] तो तो पोछज्यो लय छे॰
श्रोत्रनी [illegible]
मांहेथी अंदर [illegible]
ये ओछीथाय॰ जेम पाणीनी परनाणने छीद्र पडे छे अने
तेमांथीपाणी [illegible] कुणवे निकणी लय छे॰ माटे ईन्द्रीयो
साथयथी॰ आठ दोष संपत्ति मेणवनारे॰ छोडवानींद्रा॰१
निंदानसंबंधी आणस॰२ लय॰३ [illegible]॰२॰ सर्वदाजाणसीप॰
[illegible]
एहतानेविद्या ल ग्यो नथी जेवो गोर॰४ ओरु॰ रहाएाकुरतो
नथी जेवो राजा॰३ मिष्ट बोलतां आवडतुं नथी॰ जेवी
[illegible]
रोगापोक॰६ [illegible] डोडीनी पेठे छोडवा॰ सत्य॰१
[illegible]
४ सभा॰५ पैर्य॰६ जे छगुण [illegible] छोडवाजोइं॰
स्व्य॰१ निरोगीपएुं॰२ पेवा [illegible] तां स्त्री॰४ अनु
कुण॰पुत्र॰५ स्व्यादिक मेणवनार जेथी विद्या॰६ जे छ ईहां
सुख आपनारां छे॰ काम॰१ क्रोध॰२ लोभ॰३ मोह॰४ मद॰५ मत्॰
सर॰६ जे छ मांहेना [illegible]
जेहु अनर्थ आपतो नथी॰ जा छछलण पालेथी सुखीथाय
छे॰ अस्तावध पालेथी योगी रोगी पालेथी [illegible] विषयीपुर

૭

[illegible] છે [illegible] નમાન પારે. [illegible]

[illegible] રાત્ર [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] પડે છે. આ છ પોત પોતાનું [illegible]

[illegible] ધિક્કારે છે. [illegible] શિષ્ય ગુરૂને ધિક્કારે છે. [illegible]

[illegible] સંલોગ [illegible] [illegible]

[illegible] કામ થયું તે કામ [illegible]

[illegible] છે. [illegible]

રોગી શરીર [illegible] પ્રવાસ ન હોવો. [illegible] સાધુની સંગત. ૪

[illegible]

છે. [illegible] તેના

મનમાં [illegible]

નિત્ય [illegible] છે [illegible] ૩

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] પોતાના [illegible] ઇચ્છેલી વસ્તુ પ્રાપ્ત થવી

[illegible] સભામધ્યે સન્માન [illegible] આઠ ગુણ પુરૂષને શોભા આપે

છે. સુબુદ્ધિ [illegible] મન સ્વાધિન [illegible] શાસ્ત્ર [illegible]

[illegible] સામર્થ્ય પ્રમાણે દાન કરવું

[illegible] ૮ [illegible]

[illegible] નવદ્વાર

છે. સત્ય [illegible] ત્રણ [illegible] પૃથ્વી [illegible]

તેજ [illegible] આકાશ [illegible] જે પાંચ [illegible] સાક્ષી છે [illegible]

घर तेमांहे रेहेने, सो पणी के कुबात्मा छे. तेने ने क्रोध जेछे ते ने पाणो जाणवो. आ दस जण पोताना लवुं अप लुंडु समस्तानथी मध्यीनी विश्वा रास्कन उत्त रवे को ४ क्रोपाष्टे ५ [redacted] जिताणो [redacted]

क्रमानुर [redacted] घटे, ते आपे छे. उत्तम मध्यम अ निष्ट क्या ते नाधिक जाणेछे, शास्त्र जाणेछे, [redacted] क्ति य कार्य करी जाणेछे, जेवा पुरुषने सर्व लोक वंदे छे. लोको जे विस्वास राखवो, जेवुं ने आचरण [redacted] थी, [redacted], क्षमा योग्य छे, ते ज परायीनी क्षमा करेछे. अेहेवा पुरुषने लक्ष्मी पोते वरेछे. [redacted] णनी अप [redacted] [redacted] पर जायछे, [redacted] जोईने पुढने भेलो रहे छे [redacted] पण स्वस्थ राहेने उद्योग करेछे, समये आपण स हे छे, अेवो ने छे [redacted] सुखी ने व्यर्थ प्रवास करतो नथी. पापीनी संगती [redacted] परस्त्रीनो स्पर्श करतो नथी, थोडा सा विवाद करतो नथी. जी [redacted] तरातो नथी, [redacted] ने ने योग्य ते ते कंटाणीने करतो नथी, जो साध्यो पको सत्य हे [redacted] अेवा [redacted]

जे पुरुष बीजानी जहेमाई करतो नथी, कोईनी पण मेहेने दया आवे छे, पोते [redacted] डोण करतो नथी, कोई पण [redacted] ष वजाण- [redacted]

(जीन्मने तिरस्कार करतो [illegible]

[illegible] नथी, ओवा पुरुषनुं सर्व लोक हित करे छे. [illegible]

[illegible] वैर करीथी, गर्वने स्वाधिन थतो नथी, दुर्जण होयछे

पण [illegible] कर्म करतो नथी, जेहवा पु[illegible] मान

आपेछे. पोताने सुख थयुं माटे हर्ष मानतो नथी, बीजना

[illegible] प-

स्तावो करतो नथी, जेहवाने सत्पुरुष जेम कहेवुं. के देशाचार

[illegible] जथ-

[illegible] छे ते, [illegible]

जायछे, त्यां त्यां सर्वनो धणी थायछे. हंल. १ मोह. २ मत्स

र. ३ पापकर्म. ४ राज्य [illegible] ५ [illegible] ६ [illegible] गुणसाथे वैर. ७ मद-

[illegible]

प्रधाननी पदवीने योग्य थायछे. दान. १ [illegible] ३

पूजन. ४ कुलकर्म प्रथा[illegible] ५ जे नित्यकरे छे तेहने देव

पण मान आपेछे. समान साथे वाद करेछे, नीच साथे

[illegible] नथी, गुणवान पुरुषनुं [illegible] मान करे छे [illegible] पुरु-

षने मोटा पण मान [illegible]

छे पोते थोडुं लखेछे, घणुं काम करेछे, थोडुं ऊंघेछे, ने राजुजे

याचना करी तो तेने पण आपेछे, ते पुरुषने अनर्थ कदापी

प्राप्त थतो नथी. जेना मननी सारी क्रिया [illegible] जी-

जलोक जाणता नथी, ने पोतानो विचार घणो गुप्त [illegible]

ने जाणे छे माटे तेहनुं कार्य पण [illegible] कदापी बगडतुं नथी.

जे सर्व भूत [illegible] कल्याण [illegible]

[illegible] ते

[illegible] पो-

तोने हाथे [illegible] नठारु कर्म थयुं ने बीजना जाण[illegible]

[illegible] ન આવે, તોપણ પોતેજ તેના ગરજી છે, [illegible]

ન થાયછે. કાંકે એહવા પુરૂષ પાસેથી પુનઃ નઠારૂં કર્મ થવા-
પનું નથી. તે પ્રતાપે ધૈર્યને સમાધાન વૃત્તિ અને નિર્મળચિ-
ત્ત રાખેછે તે સર્વે સરજો રાખેછે, [illegible],
જે માટે રાખ હશે તે પંડુ રાજા તેના પુત્ર છે, તે પાંચે ઈન્દ્ર
સરખા પરાક્રમી ને બાળપણથી, ઊછેર્યા અને શીખવ્યા
તારી આજ્ઞા તે માને છે. તસ્માત્ તેઓનો રાજ્યભાગ તે-
ઓને [illegible] રહે. એટલે દેવ કેંવા
મનુષ્ય મને શું કહેશે. એવી શંકા તને ધરો.

ઇતિશ્રી વિદુરનીતિ પેહેલો અધ્યાય સંપૂર્ણ.

અધ્યાય બીજો.

ધૃતરાષ્ટ્ર કહેછે, હે વિદુરજી, મૂર્ખપણે પાંડવોના અપરાધ
[illegible] તે જાણ્યો છું, તેના ગુણ મને સાંભરેછે, એ ધર્મનો તેના-
તિ ઊપરથી [illegible] તે ઊપરથી મને ઊધારૂં [illegible] તેણે બી-
જું [illegible] ધર્મ રાજાના મન-
નો અભિપ્રાય લઈને તેણે કરીને પાંડવોનું અને અમારું કલ્યા-
ણ [illegible] વિદુર
કહેછે, અદ્યપી આપણા મનમાં છે કે, એકાદાનું કલ્યાણ થાયતો
થાપી [illegible] પાપ કિંવા અનહિત કાંઈ પણ
જોવું નહિ. હવે તેં પુછ્યું માટે મને સારૂં દેખાય છે તે કહું
હું [illegible]

તેને [illegible] ઊપાએ સાધ્ય કર્યા. તેનો પરિણામ [illegible]
ર જે નિશ્ચય માનીને એવા કર્મમાં અતઃપર ચિન્તા થાવ નહિ
[illegible]
[illegible] નિયમ [illegible]

કે, એવું ઊલટું જ્યાં થાયછે ત્યાં સુત્રછે તે એવરી ઈચ્છાજ [illegible]
જાણીનેં તેનો ભેદ કરતો નથી. જે કામને જે સાહિત્ય જોઈયેં તે-
ની પૂર્વેજ યોજના કરવી. ઊતાવળે હાથ ઘાલવો નહિં, જે કામ
કરવાનું તેને સાહિત્ય કેટલું જોઈયે તે જાણવું. આરંભેલું કર્મ
સમાપ્તીને પોહોંચાડશે. એવો આપણો ઊદ્યોગ છે કે નહિં જે
સર્વે વિચાર કરીને જે સમાપ્તીને પહોંચાડશે એવું હોય તે-
જ કરવું.

જે રાજા પોતાના કિલ્લાનું બળ જાણતો નથી, તથા-
જ પોતાનો કણ અ[illegible] રછે કે નહિં, દેશ
રેઉલિક્ષ છે કે નહિં, આપણી સેના બળવાન છે કે નહિં, એ સર્વ
જાણતો નથી, તે રાજા ઘણા દિવસ રાજ કરતો નથી, અને જે ચ-
[illegible], તેના રાજ્યનો કદી
પણ [illegible] નહિં, [illegible]
રાખતો નથી તે રાજાની સંપત્તિ વેહેલી ક્ષયપામેછે, જેણે ઈંદ્રિ-
યો સ્વાધિન નહિં રાખી, તેનું [illegible] ક્ષયપામેછે-
જેમ [illegible]
છે, પરંતુ તે માંછલા માંહે લોહોડાનો કાંટો છે તે પોતાના ગ-
ળાને [illegible] તે જાણતું નથી, તેમ [illegible]
[illegible] પોતાને [illegible]
વવા વિષે પોતાના શરીરમાં શક્તિ છે, જે નિરવવા પછી સા-
મર્થ્ય આપશે, એવું હોય તેજ જાણવું. જે વૃક્ષ- ફળ કાચું તોડેછે,
તે તેને તે ફળની મિઠાશ મળતી નથી, અને તે માંહેનું [illegible]
પણ ઊપયોગી પડતું નથી. જે પાકું [illegible] ર-
સ લેઈને તેમાં[illegible] બીજથી [illegible] ફળ મેળવેછે. જેમ ભ્ર-
મર ફૂલ રાખીને ફૂલમાંથી મધ માત્ર લેછે. માળી જેમ ઝાડ
પાસેથી [illegible] ફળ લેછે, મૂળને [illegible] તો નથી. તેમ રાજાએ

[illegible] ना। ते अज्ञानो पासेथी युक्तिये थोडुं थोडुं न
व्य लेतां [illegible]

[illegible] छे के उद्योग कर्या विना
[illegible]
करवाथी साध्य थत नथी. तो जे विचार करिने कर्त्तव्य ते कर
वुं. ने राजा प्रसन्न थयो होय तो हित करी शकतो नथी, अ
थवा कोप्यो होयतो उपद्रव करी शकतो नथी एवा राजाने प्र
जा इच्छती नथी. केटलीक एक वार्त्ताओ एवी होय छे के थोडे
श्रमे साध्य थईने मोटुं फळ आपे छे, त्यारे एवी वातो तरफ
शाणा जे चित्त राखेलां नथी. प्रीति [illegible] सर्व प्र[illegible]
[illegible]
राजा करीने दृष्टी जे करीने, सेवको उपर प्रीति मात्र देखाडे
छे. परंतु तेनुं हित करतो नथी ते १ ने प्रसन्न थया पछी सेवकोने
[illegible]
छे ते २ मांहे निर्जण छे, परंतु आहार अथवा स्नान पालीने
[illegible]
राजा, उदारपणे सरवने प्रसन्न राखे छे, ते राजाने सर्व लो
क अनुकुण थाय छे — जेम हरण पारधी पासेथी त्रास पा-
मे छे, तेम सर्व लोक जे राजा पासेथी लय पामे छे, ते राजाने
[illegible]
थी ते राज्य लक्ष्मी. आलेलि जे जे राजा माले छे, तेनुं
रा[illegible] धर्म
प्र[illegible]णे जे राजा चाले छे, ते ऐश्वर्य वधारनार धन्य धान्य
करीने फूल जेवुं पृथ्विनुं [illegible]
करी छे, ते राजाने जोईने पृथ्वि जेंपाय छे, अग्निमां चामडुं
नाख्युं होय तो, जुओ जे जेम जेंपाय छे.

-षील- राज्य सेवा [illegible]
[illegible] राज्य पा. त्या सार करे [illegible]
[illegible]
रमी प्राप्त थायछे. तेने छोडती नथी. हणवे हणवे घंघती
[illegible] उमडरी, जपैया जेरी
छे कांई जोसरो तेमां सारी वात होय तेटली लेतां रवी.
मृतिक पासेथी जेम सोनुं लेवुं. भाजाप, गुरु, पंडित जेजोना
लाषणमांथी सारी सारी वातोनो संग्रह करनां रवुं. रत्नपा
रखुं जेम जेह जेह सार सार रत्न लेईने संग्रह करेछे.

पशु ने सुंघेंपी जणायछे, ब्राह्मणने वेदद्वारे देखायछे. रा-
जाने सवक समजायछे, तेवुं [illegible]
त. पोतानी आंखो जे देखाय छे, जे गाय सुखे [illegible] नथी
ते [illegible] नथी.
ते फलेरा पामती नथी. ने वस्त्र तपा त्या त्येना जे छेजे तेबी
यळे छे तेने कोई तपावतुं नथी. काष्ट पोते वांकु होय तो तेने
री ती ने वाणता नथी. माटे तमारे पांडवो साथे नम्र थावुं ल-
ईजे, कां जे ते जणवंतछे.

पशुने परजन्यनुं जण, राजाने प्रधाननुं जण, स्त्री
योने पतिनुं जण, ब्राह्मणोने वेदनुं जण, सत्यथी धर्म रहेछे,
विद्या अत्यासथी रहे छे, तेल चोळ्यायी रूप रहे छे. धर्मा चर
णथी कुळ [illegible]
धान्य [illegible] रक्षण थायछे
[illegible] पे-
हेराव्याथी स्त्रियोनी मर्यादानुं रक्षण थायछे. मोटा कुळमां
जन्मो जने आचार रहित छे, तो ते मोटो नहोय, निय
[illegible]

करवो. मीननुं स्वरूप पेरालका! किंया मोटुं कुण भोठने
[illegible]ने सारुं जागतुं नथी. तेनुं सुख किंया संपत्ती तेने नित्य
[illegible] पीडा करेछे नद्रया[illegible] कर्म करवाने मिठे छे, [illegible]
तो मसतेल [illegible] माटे
जोहे छे. ते पुरुषे तेथी ते सावधानीथी रहवुं.

विचार धन्य र सगां [illegible] साहित्य [illegible]
थि ने प्राप्त थया थाके पढी नथ छे. परं [illegible] ने
मनु [illegible] थया तोर अधिक मपाय छे. [illegible] माटे स-
[illegible] तो ते तेरलाथी [illegible] आप-
[illegible]
एछे, जे तेना लक्षमां रेहे तुं नथी. आत्मज्ञानीने साधु पु-
रुष विना गति नथी. साधुने पण साधु विना गति नथी. अ-
साधुने पण साधु गति आपे. परंतु साधुने असाधुनो
उपयोग नहिं. सारां वस्त्र शरीर उपर पेहेरनाराजे सत्ता
[illegible]
वाहाण उपर बेसीने [illegible]नाराजे मारग कर्त्यो. तेनो स्वला
व सारो तेणे सर्व कर्तुं. माटे पुरुषे सारो स्वलाव करवो जे
मूर्ख [illegible] तेने नथी. तेने धन [illegible]
पुण्य होय तो जेवो गुण ते सर्व व्यर्थ जायछे. [illegible]
र [illegible]
मां गोरस मुख्य. गरीब लोकोना लोजनमां तेल मुख्य. ज[illegible]
लेवुं अन्न होय ते गरिबने मि[illegible] लागे छे. के मके तेने ल्यूक्स्वा
द उत्पन्न करछे. ते स्वाद श्रीमंतोने नहिं. घणुं करी
श्रीमंतने लोजन रोगि पीडील होयछे. गरीबोजे ला
कडां आथी लपांथी पचेछे. नीच जन पेट [illegible]
जोहछे. [illegible]

પુરૂષ અપમાનપણો માટે જોઈએ છે. ર [illegible] પાનાદિકે કરીને વી
ક્ષત થાયછે. તે કેટલીં ઘડીએ સાવધ થાયછે, પરંતુ જૈશ્વર્ય
મદે [illegible]
[illegible] માટે જૈશ્વર્ય આવ્યા થી [illegible]
[illegible] કુળ. તેણે ઇંદ્રિયો સ્વાધિન રાખ્યાં નહિ. તેના આચરણ
થી સર્વ લોકને પીડા થાયછે. [illegible] થાય છે. શબ્દ
વિષય એટલે મીઠે શબ્દે કરીને મન હરણ કરેછે, એ વસ્તુ
સ્પર્શ એટલે અંગને લાગેથી સુખ આપે. એ થી વસ્તુ [illegible]
ર [illegible] રૂપેણાએ તૂલછે, એથી [illegible]
દીઠ લાગેછે. એ વસ્તુ ગંધ એટલે સુવાસ આપીને [illegible]
[illegible] કરેછે. એવી વસ્તુ શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ એ પાંચવિ
ષય કહેવા. એ તેણે સ્વાધિન રાખ્યા નહિ. તે પુરૂષની ચાંપ
ની થયેછે, શુક્લપક્ષે જેમ ચંદ્રની કળા વધેછે તેમ તેની વિ
પત્તિ થયેછે. મન અસ્વાધિના ઇંદ્રીઓ [illegible] તથાની ઇચ્છા
કરેછે તેને ઇંદ્રિઓને કામ ક્રોધાદિ વૈરીઓના હાથમાં આ
પેછે, માટે પ્રથમ મન જીતવું, મન તથા ઇંદ્રીઓ જીતીને
[illegible] વાત વારંવાર
[illegible] પુરૂષને લક્ષ્મી પોતે અનુકુળ થાયછે
[illegible]
[illegible]
ર [illegible] પ્રત્યક્ષ રથમાં બેસીને સુખ પામેછે. તેવો જ-
નો પણ આત્મા સુખ પામેછે.

[illegible] છોડીને પોતાની ઇંદ્રિયોની ઇચ્છાએ
[illegible] તેવો વર્તે છે તે બેલજ, પ્રાણ, ધન, સ્ત્રીયો, પછી એકે-
[illegible] થાયછે. ઇંદ્રીયોનો ધણી પતો નથી. તે ઇંદ્રીઓ
[illegible] માટે ઘણી [illegible] આપી [illegible] થાયછે. મન સ્વાધિન

होय तो ते मन निश्च [illegible] होय तो तेवी-
रूप थाय छे. काम क्रोध ए बे मुख्य शत्रु छे, माटे एनाथी घणा
सावध रहेवुं. जे पोताना शरीर मांहेना शत्रु काम क्रोधादिक
इत्यादिना प्रकारना शत्रुने जीतवा इच्छे छे, तेने जे काम
क्रोधादिक शत्रु मांहेथी जीतवुं [illegible] इंद्रियो [illegible] ना
जे राजा राज्य करे छे ते ऐश्वर्य [illegible] लई जाय छे.
रावणनी जे इंद्रियो जीती नहोती, माटे [illegible] लई ने सीता
हरणादिक [illegible] ऐश्वर्य [illegible] थयो.
[illegible] पुरुषोनो त्याग न कर्यो तो [illegible] न्यवानने पातकी-
ओनी संगतथी तेनुं जावुं पण लागे छे, जेम कुश [illegible] नी
संगतीए लीलां पण जळे छे, माटे पातकीओनो संसर्ग क-
दापि करवो नहिं.

दुष्ट पुरुषनी पासे आ आठ गुण रहेता नथी. ओळखवुं सारूं
सारूं [illegible] संतोष [illegible] २ निर्मळता ३
संतोष ४ मिठुं बोलवुं ५ [illegible] ६ [illegible] ७
शान्ति ८ दुष्ट जे छे ते [illegible] ने
मोटाने छळ करे छे, तेनुं [illegible] लागे छे, [illegible] न
करे छे तेने पूण्य लागे छे. दुष्टोनी पासे जीतुं [illegible]
नो घात करवो ए तेनुं बळ, ब्राह्मणनुं [illegible] ब्रह्मत्व [illegible] स्वा-
धिन छे, ए राजनुं बळ. पोताना [illegible] सेवा करीने ते-
नी मरजी संपादन करवी ए स्त्रीनुं बळ. गुणवान पुरुष लो-
कोना अन्याय क्षमा करे छे ए तेनुं बळ. गणेला शब्दोनुं
भाषण करतां आवडवुं घणुं कठण छे. तेवुं घणुं जोईने
बोलवामां अर्थ चमत्कार न छोडवो ए पण कठण छे. [illegible]
घणुं भाषण करवुं ए सारूं पडतुं नथी. बोलवामां [illegible]
ए पड्या पछी घणा हित कारक थाय छे, ते [illegible] पड्या पछी

જ [illegible] છે. બાણે કરીને છેદ્યું, અથવા [illegible] કરીને કાપેલું વન પૂનઃ પૂર્વવત્ થાય છે, પરંતુ વાગ્બાણે જે ક્ષત કર્યું તે પૂર્વવત સમું થાયનહિં. પ્રત્યક્ષ બાણ શરીરને આઘાત લાગે છે. માટે [illegible] છે, પરંતુ [illegible] કરીને જે લાગે છે, માટે તે [illegible] [illegible] મોટા છે [illegible] કે [illegible] તમારાથી પાંડવોના અપરાધ ઘણા થયા તેની આજ સુધી અવગણના થઈ.- તારા પુત્રોએ દ્રૌપદીને સભામાં આણીને તેને દુર્વચનનાં બાણ માર્યાં, અને કેશ ઝાલીને તાણી. એ [illegible] કરી તે [illegible] પણ તમે તો ઘણીજ અમર્યાદા કરી છે. એ [illegible] મારો વિનાશકાળ પાસે આવ્યો. એવું મને લાગાય છે. કોઈ જેનો વિનાશ કાળ પાસે આવ્યો, તેની બુદ્ધિ ભ્રંશ થાય છે. તેને [illegible] પાતી જણીજ લાગે છે. બીજા એ ખોટી એમ કહી તથાપિ ખોટી લાગતી નથી.

પાંડવો સાથે વિરોધ પાડીને તારા પુત્રોની બુદ્ધિ ભ્રંશ [illegible] માટે તારી પણ બુદ્ધિને વિપર્યાસ પડ્યો છે. જે તું કેમ સમજતો નથી. તો હવે સકળ રાજ લક્ષણથી યુક્ત ત્રૈલોકનું પણ રાજ પાલણ કરવાને સમર્થ અને તારા પુત્રકરતાં તારી આજ્ઞા અધિક પાળે છે. તેથીજ રાજ્યાભિષિક્ત [illegible]નો વડિલ પુત્ર રાજ્યનો અધિકારી એથીજ ધર્મ રાજ તેને રાજ્યાસને સ્થાપવ [illegible] કરવાને યોગ્ય એવો જ પોતાનું રાજ્ય દુર્યોધન કરે છે એ પ્રત્યક્ષ જોઈને પણ

[illegible] छे. [illegible] इत्यादि [illegible] प्राणी
मात्रनें पीपरववीनें. अने तारुं अपमा [illegible]
ओणे तारा पुत्रोते हाथे घणुं अपमान, क्लेश, [illegible]
[illegible]
मोटेपणे आगण थईने करवुं ओवुं मने जणाय छे.

इतिश्री अध्याय बीजो समाप्त.

अध्याय त्रीजो.

धृतराष्ट्र कहे छे, हे विदुर तुं घणुं सारुं भाषण करे छे. ते सांभळतां मारी तृप्ति थतिनथी, त्यारे बीजानुं पण कांई कहे. ओथो राजानो आदर लईने विदुर कहे छे. हे राजा, सर्व तिर्थोमां स्नान अने प्राणी मात्र साथे प्रीति अे बेउ पुण्य आपवा विषे मोटां छे. तेमां पण प्राणी मात्र साथे प्रीति राखवी, के सर्व तिर्थनां स्नान करतां अधिक थाय, माटे तुं पुत्रो सहित कपट वृत्ति छोडीने पांडवो साथे स्नेह करीने सुखीथा. तेणे करीनें आलोकमां किर्त्ति पामीनें देह छोड्यापछी स्वर्गमां जईश. ज्यां सुधी आलोकमां पुरुषनी पुण्यकृती लोकने मोहोडे रहे छे. त्यांसुधी ते पुरुष स्वर्गमां वास करे छे, अे माटे तने ओक पुरातन कथा कहुं ते सांभळ.

पूर्वे कोई ओक राजानी कन्या केशिनी नामे रुपलावण्ये घणी सुंदर हती. तेना मनमां अेवुं के उत्तम पति थवो अेवी इच्छा समजिने तेना पीताअे स्वयंवर आरंभ्यो. ते राजकन्या [illegible] माटे त्यां आव्यो. [illegible] मारे केशीनीने पुछेछे. हे विरोचन, ब्राह्मण श्रेष्ठ के दैत्य श्रेष्ठ ते कहे. त्यारे [illegible] ब्राह्मण श्रेष्ठ कहीशतो सर्वने मान्य. [illegible] राज्यासन [illegible] तने लो छो. [illegible] कोई [illegible] दैत्य मोटा तो सर्व

लोक ब्राह्मण पूजा केम करे छे? ए सांभळीने विरोचन उत्तर छे. अमे विश्व सृष्टीमां प्रजापति थी उत्पन्न थया माटे सर्व लोक करतां श्रेष्ठ. बीजा लोक अमारी निचे. अमारी आगळ देव ब्राह्मण ए शुं पदार्थ. ते सांभळी केशीनी कहे छे. अेपातनी परिक्षा करीशुं काले. अंगीराना पुत्र सुधन्वा ब्राह्मण काले प्रातःकाळे आवनार छे. माटे तुं पण आवजे.

बीजे दिवसे प्रातःकाळे विरोचन अने सुधन्वा केशिनी पासे आव्या. केशीनी सुधन्वाने जोतां [illegible] रही. अने दर्भासन बेसवाने आपीने पाद्य अर्घ्यादि तेनी पूजा करवा लागी. विरोचनने सुवर्णमय आसन [illegible] बेसाड्यो ते अवसरे विरोचनने पोतानी [illegible] करी. माटे सुधन्वाने कहे छे के ब्राह्मण तुं दर्भासन मु[illegible] सुवर्णमय आसन उपर, मारी पासे बेस. ते सांभळीने तेना मननो अभिप्राय जाणीने सुधन्वा उत्तर दे छे. के विरोचन तारी साथे बेसवुं ए मने घटित नथी. [illegible] विरोचन [illegible] य युक्त पर्णने जोतो छे, अरे तद्दा तुं जोजे छे ते [illegible] तारी अमारी बराबरी नहीं? तुं लाकडाना कुडा उपर अथवा घास उपर बेसनार, अने अमे सुवर्णमय आसन उपर बेसनार. तस्मात् तुं ने अमे एकत्र बेसीए ए अमने योग्य नाहिं. सुधन्वा उत्तर दे छे. हे विरोचन [illegible]रो बाप प्रल्हाद मने सुवर्णमय आसन उपर बेसाडीने मारी आगळ उभो रहीने मारी सेवा करे छे. ए तुं संभारतो नथी. [illegible] मारी ने तेनो स[illegible]मां कहेलं छे. माटे तने सिंहासने बेसाडीने, मारो बाप तारी आगळ उभो रहे छे. अेमां मोटपण [illegible] आवे छे एनो

विचार कर.

ए प्रमाणे बोलताना प्रत्युत्तर थया पछी विरोचन
बोल्यो के ब्राह्मण [illegible] सर्व प्रकारे मारा [illegible]
छे के बांधीने अंतःपर पोतानी जातीना महत्वनुं अभिमान
छोड. ए नहिं तो आपण बंने इव्यादिकनी सरत क-
रीए [illegible] ते कहेशे ते बे जणाओ ए मा-
न्य कर्युं. ते उपर सुधन्वा कहे छे अमारी ब्राह्मणोनी [illegible]
[illegible] नहिं तो हवे अमारी सरत अेवी के जे हारशे तेणे
जाने [illegible] आपवां. तिरस्कृत कोण करे [illegible] तारे [illegible]
[illegible] ते सत्य [illegible] थी तारा सारुं खोटुं बोलनार न-
हिं. विरोचने ते सरत मान्य करी. पछी बे जणा प्रह्लाद पासे
गया. अेटले प्रह्लाद सुधन्वानो सत्कार करीने आववानुं का-
रण पुछवा लाग्यो. ते सुधन्वाये कह्या पछी प्रह्लाद बोले छे.
के सुधन्वा विरोचन ए मारो अेकनो अेक पुत्र अने तुं ब्राह्म-
ण महा तपस्वी मारे मनथी बीलकुल पक्षे पण बोलातुं नथी.
ते सांभळीने सुधन्वा बोले छे, तुं राजन्याय करता अले अमे
बे जणा वादी तमारी पासे आव्या छीए. तने पुत्रनो तथा ब्रा-
ह्मणनो संबंध नजोईए. सत्य होय ते बोल. नहिंया सा-
रापीरीतो घणी थशे. तुं हमारो सा[illegible] पक्षपात. छोडी
ने जे अमुं दिसे ते कहे. तने भय नहिं, ते सांभळीने प्रह्लाद
सुधन्वाने पुछे छे, जे खरुं खोटुं जाणे छे पण अेने बोलतो
नथी, अथवा जे खोटी साक्षी दे छे, अथवा खोटो अन्याय
करे छे, तेने शुं पातक लागे छे. अने ते पातक पासेथी आलो-
कमां अथवा परलोकमां शुं दुःख थाय छे? ते कहो. त्यारे सु-
धन्वा बोल्यो राजन सांभळ. अेक पुरुषने बे स्त्रीयो तेमां
थी अेक उपर प्रीति करे छे, तेथी बीजीने दुःख थाय छे,

અથવા [illegible] જે દુઃખ પામેછે [illegible]
ન મોટો ત્યાર ઉંક ઉપર સુતો એવોન કાલે આપશે. માટે જે
દુઃખ સેવકને થાયછે અથવા કોઈ એકાદો સંતાપિત [illegible] વાટ
મુકીને એકલો ફરવા થકી ક્ષુધાએ પીડિત થયો છે. એટલામાં
તેના શત્રુએ તેને પકડ્યો. એવે સમયે તેને જે દુઃખ થાય છે તે
દુઃખ [illegible]
[illegible]ના પક્ષ માટે અસત્ય બોલે છે. તે પાંચ પૂર્વજ લઈને નર્ક-
માં જાય છે. ગાય સારૂં ખોટું બોલેછે, તે દશ પૂર્વજ લઈને
નર્કમાં જાયછે. ઘોડા સારૂં ખોટું બોલેછે તે સો પૂર્વજ લઈને
નર્કમાં જાયછે. મનુષ્ય સારૂં ખોટું બોલેછે તે હજાર પૂર્વજ સ-
હિત નર્કમાં જાયછે. ને સુવર્ણ સારૂં ખોટું બોલેછે તે પૂર્વે થયા
હોય તે પૂર્વજ અને હવે જે થશે તે બેને નર્કમાં લઈ જાયછે.
ભૂમિ [illegible] અસત્ય બોલેછે, તેનું સર્વસ્વ નાશ પામે છે. તે-
મજ ને ખોટું બોલવું [illegible] આપે
નાહેં. અથવા કામ ક્રોધ લોભાદિકે કરીને [illegible]
[illegible] છે તેને પણ પાતક લાગીને એવુંજ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે.
[illegible] ની જે ઉત્પત્તિ [illegible] વિષે ભૂમિ [illegible]ન છે. માટે અહિં-
યાં ખોટું બોલ તમે સર્વથા ન બોલશો. તે સાંભળીને પ્ર-
લ્હાદ પોતાના પુત્રને કહે છે કે વિરોચન, મારા કરતાં સુધ-
ન્વાનો પીતા અંગીરા શ્રેષ્ઠ. તારી માતા કરતાં એની માતા
શ્રેષ્ઠ. તારા કરતાં સુધન્વા શ્રેષ્ઠ. સુધન્વાએ તને જીત્યો. સુ-
ધન્વા હવે [illegible]
નાં વચન સાંભળીને વિરોચન બહુ ખિન્ન થયો. તે જોઈ-
ને પ્રલ્હાદ સુધન્વાની પ્રાર્થના કરેછે. કે બ્રાહ્મણ! હવે મારા
પુત્રને પ્રાણ સહિત પાછો કરીને આપવો જોઈએ, એ તારી
પાસે માગું છું. ત્યારે સુધન્વા પ્રસન્ન થઈને બોલે છે.

[illegible]

तस्मात् [illegible] धन्य छे. तने पुत्र प्राण सहित में पाछो आप्यो. ह

ये [illegible] छैने ; धन्या

पोताने आश्रमे ज्वा लाग्यो. ओ प्रकारे ते [illegible] पुत्रोनो पृ

क्षपाल न करीने पुत्र सहित सुखी थयो. अे तेनी पुण्य कीर्त्ति

[illegible]

[illegible]

बोलीने पुत्र प्रधान सहित नाश पामे नहिं. गोवाळीयो ते

म हाथमां लाकडी [illegible] पेमांला

कडी [illegible] ने पुरुषोने राज्य थाय छे

छे. तेने बुद्धि उत्तम आपे छे. [illegible] उपरथी देवनी [illegible]

[illegible] सारां कर्म करे छे तथा तेथा तेना [illegible] मनो

रथ सिद्ध थाय छे. ब्राह्मणकुळ [illegible]

ना मुखमां, [illegible] तेना अंतरमां कपट अेवा पुरुषनुं लक्षण

जाणीने पण पेतुं [illegible], त्यां राज्य तमारा जमारीथी [illegible]

कपट छोड [illegible] पानी सावे बासता, नीमित विना कलह, घ

णा साथे वैर, [illegible] नो वियोग करवो, [illegible] जमां कंचाश्न

तिमां कजियो करवो. राग द्वेष करवो. स्त्री पुरुषमां वैर उत्पन्न

न करवुं [illegible], अे सर्व पाप न करवुं. जासीवीरो जा

[illegible] नहिं. सामुद्रिक लक्षण जाणे छे ते. १ तो जमां

जुठुं करनारो वाणीयो. २. जुगारी अथवा [illegible]

रा नाटिक करिने कमावे छे ते. ३ [illegible]. ४ जे यारनो पै

सा साथे [illegible] होय छे. माटे वर्ज्ज करवा. तेमज [illegible]

विपरित साक्षी [illegible] राजु. ५ [illegible] माने नहि. मा

रे मित्र. ६ लडवो अथवा [illegible] अथवा [illegible]. ७

[illegible] आ चार सत्कर्म [illegible]

[illegible] करनारां छे. परंतु [illegible] महा [illegible]
[illegible]
महत्व सारु मौन्य राखवुं २ लोक ज्ञानी कहे माटे अध्ययन
करवुं ३. प्रतिष्ठा सारु यत्न करवो. ४ आ जहार [illegible]
ह्महत्या करनारा समान्य छे, जीवनुं घर जाणे छे ते. १ विष
घाले छे ते. २ [illegible]
पुत्रे मेळवेलुं धन, तेथी पेट भरे छे ते. ३ मद्य वेचनारो. ४ आ-
[illegible] ५ बीजानो दोष लोकने कहे छे ते. ६
मित्रनो द्रोह करता. ७ परस्त्री साथे जाय छे ते. ८ [illegible]
[illegible] ९ गुरुपत्नि साथे जनारो. १० मद्यपानी
ब्राह्मण. ११ [illegible] १२ दुःखीजा [illegible] रो. १३
[illegible] १४ वेदनी निंदा करनारो. १५ राज स-
त्ताने [illegible]
णामांथी अथवा मुंडा [illegible] छे ते. १६ स्वधर्म छोडीने
कुमार्गे पडीने भटकतो फरे छे. १७ शरणागतने मारनारो. १८
अंधारुं दीवाथी समजाय छे. सदाचरणे धर्म समजाय छे.
आचरणे साधु समजाय छे. भय प्राप्तिनी वेळाए शूर सम-
जाय छे, [illegible] शत्रु अथवा मित्र ए मित्र समजाय छे.
घडपण रूपने [illegible] छे, आशा धैर्य [illegible] छे. मृत्यु प्राण [illegible] छे, द्वेष धर्म
[illegible] छे, क्रोध लक्ष्मीनो नाश करे छे, नीच सेवा [illegible]
ने [illegible] काम लज्जानो नाश करे छे. अभिमान स-
[illegible] थी उत्पन्न [illegible], सं[illegible]
थीने थाले थी वधे छे, [illegible] स्वाधिनपणाथी अक्षय थाय
छे. बुद्धिमानपणुं १ [illegible]पणुं २ [illegible] ३
[illegible] ४ पराक्रम. ५ परिमित बोलवुं ६ यथाश-
क्तिदान. ७ [illegible] ८ ए आठ गुण [illegible]

पुरुषनो राज्य जे सत्ता [illegible] तेनो धाते अनुसारेन आव
छे. तो हे राजन कल्याणादिकने विषे जे [illegible] णहिसे छे ते स्वभाव
क नथी. तेनुं तुं प्र[illegible] मान करे छे, माटे अेम होय [illegible] छे. आआठ
स्वर्ग प्राप्ती करनारां छे. [illegible] १ दान. २ अध्ययन. ३ तप. ४ इं-
द्रीयदमन. ५ सत्य. ६ धर्म ७ सरलपणुं. ८ अेमांथी चार प्रथ-
मना सत्पुरुष पासे आवीने रहे छे, अने [illegible] स्वा-
ध्यपवाने सत्पुरुषने पण प्रयत्न लागे छे. धर्मना मार्गना
आ आठ प्रकार जाणवा. यज्ञ. १ अध्ययन. २ दान. ३ तप. ४
सत्य. ५ क्षमा. ६ दया. ७ निर्लोभपणुं. ८ वृद्ध ने सभामां नथी
ते सभा न जाणवी. धर्म ने बोलता नथी ते वृद्ध नहिं. ने [illegible]
त्य नथी ते धर्म नहिं. [illegible] ते सत्य नहिं.
अ[illegible] गुणदो [illegible] १
नम्रता. २ शास्त्राभ्यास. ३ [illegible]. ४ कुलीनपणुं. ५ सु-
स्वभाव. ६ बल. ७ धन. ८ शुरत्व. ९ उचीत्त भाषण १०
पापकरीने अधिकाधिक पापनोज संग्रह करे छे, पु[illegible] करी
ने उत्तरोत्तर पुण्यज करे छे. अे माटे पाप करवुं नहिं.
पाप करेथी बुद्धिनो [illegible] थाय छे. बुद्धि [illegible]
पछी [illegible]नुं कांइज सूझे नहिं. फरी फरी पुण्य करेथी सुबुद्धि
वधे छे. सुबुद्धि वधेथी नित्यनित्य पुण्यज करे छे. अने पु-
ण्यने योगे करीने पुण्य [illegible]मा
धान वास्ते पुण्यज करतां रहे[illegible]. दोष दृष्टि, मर्म भेदक कठोर
बोलनारो, वैर लेनारो. कपटी, अेवो जे पुरुष ते पाप करतां
दुःख पामीने अंत्ये नर्कमां जाय छे. [illegible],
सरल उत्तम कर्म [illegible]
पामे छे. ज्ञाता पुरुषनी संगत [illegible] बधारे
[illegible]

[illegible]
जेवुं करवुं के तेणे करीने आतुर मास सुधि [illegible] पूर्व वयमां
तेवुं करवुं [illegible] कुतां जेवुं
करवुं के [illegible] करेथी मुवा पछी सुख थशे. पाचन थएलुं अन्न, ताकु-
एय गजेली स्त्री, युद्धमां पार पडेलो शेसर, तप प्राप्त थयेलो त-
पस्वी, जेनी प्रसंसा सर्व लोक करेछे. अधर्मथी लाल थयेल
द्रव्य तेथी पुरुष पोतानुं पाप ढांकवा इच्छे छे परंतु [illegible]
क अधिक प्रसिद्ध थाय छे. [illegible] ने शिक्षा क-
रेछे, राजा दुष्टने दंड करे छे, यम गुप्त पाप करेछे तेने शासन करे
छे. ऋषि अने नदी एनुं कुळ, महात्मानुं [illegible] स्त्रीनो दुराच-
रण एनो शोध लागे नहिं, ब्राह्मणनी पूजा करनारो दाता, ज्ञा-
तीने संतोष करनारो, सदाचारे युक्त एवो [illegible] ते रणा-
[illegible] पृथ्वीनुं पालन करेछे.

सुवर्ण पुष्पमय पृथ्वी तेनां फळ त्रणजण [illegible] छे. एक
१ विद्वान २ ने सेवा करीने स्वामीने प्रसन्न करी जाणे छे
ते. ३ स्वबुद्धिये विचारे [illegible]
[illegible] कपटथी ने करवुं ते नीच. दुर्योध-
न राजानी परम [illegible] जेपेर रा-
ज्यलाभ मुकीने तुं ऐश्वर्य इच्छे छे ते केम प्राप्त थशे. तो ते
सर्व गुणे युक्त अने तने पीता जेवुं माने छे एवा जे पांडव
[illegible].

इतिश्री अध्याय त्रीजो समाप्त.

अध्याय चोथो.

विदुर कहेछे के धृतराष्ट्र, तने हुं [illegible]
[illegible]
[illegible]

ત્યો. [illegible] અને શાસ્ત્રનું સત્ય જાણે છે તો પોતાની અંદર અમને જ્ઞાની પુરુષના લક્ષણ કહે તેણે કરીને અમે પોતાનું હિત સમજીને સુખ પામીએ. એ પ્રાર્થના સાંભળીને ઋષી બોલે છે. હે રાજન્ જેણે સર્વ ઇંદ્રિયો જીતિયો, યોગમાર્ગ અભ્યાસથી તે સમાધિ સુખ લે છે. તેને મનનો મેલ ધોઈને અંતઃકરણ શુદ્ધ કર્યું. તે સુખ અને દુઃખ સમાન ગણે છે. તે જ્ઞાની જાણવો. બીજાએ કોપે કરીને આપણને લુડું બોલ્યો, તે શોષણ કરે છે, સામું થઈને લુડું બોલતો નથી. તેણે કરીને તેને પશ્ચાતાપ ઉત્પન્ન કરીને પોતે પુણ્ય લેડે છે. તે ક્રોધ ત્યાગે છે, બીજાનું અપમાન કરતો નથી, મિત્રદ્રોહ કરતો નથી, નીચ સેવા અભિમાન દુષ્ટ સ્વભાવ એ તે છોડે છે, બીજાના હૃદયને, પ્રાણને, અથવા હાડકાંને કોઈ પ્રકારે સંતાપ [illegible] બોલતો નથી, [illegible] અગ્નિ સરખો સંતાપ કરનાર એવા વાગ્બાણથી તાડ્યો પછી તે વિચાર કરે છે [illegible] બોલતો હું ક્ષમા કોને કરત? ક્ષમા કર્યા વિના પુણ્ય ન લેડાય. એવું જાણીને તે નિંદકનો ઉપકાર તો માને છે. એવા પુરુષને જ્ઞાનનું [illegible] એમ જાણવું.

[illegible] ગુણ [illegible] થાય છે, [illegible] સંગતે સાધુ થાય છે, [illegible] સંગતે [illegible] થાય છે, [illegible] સંગતે [illegible] થાય છે [illegible] વસ્ત્ર તે રંગમાં [illegible] તે [illegible] થાય છે, [illegible] ને [illegible] છણાવતો નથી, પોતાને ઉપદ્રવ થયો તો એ પણ તે બીજાને નડવાની ઇચ્છા કરતો નથી. પછી ન થએથી નડતો નથી, માટે શું કહેવું. જ્યો તે પુરુષ તેહની સંગતિથી દેવપણ વાંછા કરે છે, મુખ કહેયું તે કરતો સત્ય

बोलवुं ते सारुं. सत्य हो [illegible] प्रीय बोलवुं ए ते करतां अधिक
[illegible] पुरुष बोलवुं [illegible] थी तृप्त. एहेवा पुरुष पासे
[illegible] छे तेवा पुरुषनी संगत [illegible] छे. [illegible]
[illegible]
त्तो छुटवाने ईच्छशे. ते तेथकी छुटशे. ने सर्व प्रपंच छोड
शे. तेने कोई मात्र पण दुःख थनार नाहि. [illegible] ते.
सधासे पुरुषने असाध्य कांई नथी. ए प्रकारे आ[illegible]
षी साध्य देव साथे बोलीने तपोवनमां [illegible] हता. ए
रीते विदुर बोले छे हे धृतराष्ट्र सांभळ.

जे पुरुष [illegible] करीने जीतती नथी, तथा जीत
ने [illegible] नथी. कोई साथे वैर करतो नथी, [illegible]
ने स्तुति समान माने छे, हर्ष शोक करतो नथी. प्राणीमा
त्रोए सुखी रहेवुं. ए कल्याण कोईनुं [illegible] ईच्छे छे
ने सत्य भाषण करे छे. कोमळ जेनी प्रकृती जेवी छे स्थिर स्था
[illegible]. बीजुं [illegible] अमथी
न [illegible] आपतो नथी. आपीने एवुं मोहोडामांथी नि
कळथी आपे. बीजाना छिद्रनो शोध राखे छे, [illegible]
[illegible]
छे, [illegible] कोई साथे [illegible]
[illegible]
ते अधम पुरुष जाणवो. पोतानुं सारुं ईच्छे छे तेणे उत्त
नी संगती करवी. प्रसंग जोईने मध्यमनी पण करवी. परंतु
नीचनी कदापी करवी नहि.

[illegible]
णा पराक्रमी ए [illegible] माने छे, जेवा [illegible] लोकमां मोटप
[illegible] कुळनी योग्यता

पामतो नथी— धृतराष्ट्र पुछे छे के विदुर कुं मोटा कुळनुं महा-
त्म्य घणुं सांभळुं छुं. तेमां जन्म थयो जेथी देवपण वांछा
करे छे. पछी बीजा करशे तेमां शुं कहेवुं? तो कृपा करीने मोय
कुळनुं लक्षण कहे— त्यारे विदुर बोले छे. तप १ इंद्रीयोनो जय-२
वेदा॥ अध्ययन-३ यज्ञ-४ पुण्यकर्म-५ [illegible]
६ ने [illegible] अन्नदान-७ ए सात गुण ज्यां [illegible]
[illegible] गुण [illegible] ज्यां [illegible] नथी, ज्यां
मा बाप दुःख पामतां नथी, नीत्य संतुष्ट रहे छे, ज्यां ध-
र्म [illegible] पोताना कुळनी [illegible]
ति थवी, जेथी ज्यां सर्वने इच्छा, असत्य ज्यां रहेतुं नथी
[illegible] थईने देवनी निंदा थाय छे, ब्राह्मणनी मर्या-
दा [illegible] ज्यां थाय छे, कुकर्मने आपेली वस्तुनो ज्यां
अ[illegible] थाय छे, ते [illegible] कुळ जाणवां.
सत्कृत्यो अथवा विद्याए अथवा तेमां रूपवान मनुष्य छे,
अथवा [illegible] कुळ थतुं नथी. ने कुळमां
[illegible] होय, तथापि ते
मोटुं कुळ कहेवाय छे. अने मोटी किर्त्ति मेळवे छे. माटे यत्ने
करीने नित्य, सदा चरण करता रहेवुं, द्रव्य आवे, जाय, द्रव्य
थी [illegible] थयो ते हिण नहि. सदाचरणथी ने हिण ते हिणाद्
[illegible]
[illegible]
हमारा कुळ मध्ये [illegible] कुळ-
मां राजा अथवा प्रधान अथवा कोई बीजो सत्ताधारी
करीने बीजा द्रव्य [illegible] कुळ ने म-
अ[illegible] बोलनारो देव पितर अतिथी ए आ ते आव्यापेहे-
लां लक्षण करनारो ए नहोतो [illegible] ने जे कुळ घातकी

पायछे.

जे आ गुणोनो घात करे छे, जे आ गुणो थई रेछे. जे वडिलोनुं संरक्षण करतो नथी. ते हमारा [illegible] मां [illegible] होरो.

कोई आपणे घेर आव्यो तेने बेसवाने जगा पाट जो २ पाणी ३ अने मीठुं बोलवुं. ४ ए चार सा[illegible] ने घेर [illegible] रनारा ला[illegible] मान जे पुरुष ते[illegible] मानपधारे छे, [illegible] रथ जे होय तथापि महोटो लार सहेछे. तेथो लार बील[illegible] लेवातो नथी, जे प्रकारे मोटा कुळना जे पुरुष ते लोकनो लार पोते सहेवो, अेटले लोकनुं [illegible] पोते लक्षे तेने [illegible] पी करवा माटे जन्म्याछे ए तेहना कर्म बीजा म[illegible] थोथी [illegible].

मित्रने राग आव्यो माटे बिहे छे, [illegible] धे बोलवाने शंका करेछे, त्यांह [illegible] कहिये नहि तो जे मित्र साथे आप सरखो विस्वास राखीने बोले छे. तेनुं [illegible] मित्र नहोय. जे ममताथी आपणी साथे लाषण करे छे, [illegible] वुं जाए [illegible] गणि [illegible] बुद्धिनो पुरुष जे पोताना वडिलोनुं मान राखतो नथी. ते [illegible] रे[illegible] नार नहिं, जे चित्तनो चंचळ, मननो कपटी, इंद्रियोनो अंकित, अेवा [illegible] पुरुषने दैवयोगे लक्ष्मी ने सर्व अर्थ प्राप्त थया तथापि ते ते[illegible] अेटले [illegible] थता नथी, जेम कोरडा तलावने पेसी [illegible] विना अक[illegible]

[illegible] जेथी माणसनो स्वभाव. जे मित्र पूर्वे आपणा उपर उपकार कर्यो छे, संकटे काम आव्यो छे ते मित्रने समये जे उपयोगी पडतो नथी, [illegible] गीधने [illegible] तेपण [illegible] जेवो जाणीने तेना [illegible] ने स्पर्श करतो नथी, माटे पोतानी पासे द्रव्य होय पर पोताना सामर्थ्य प्रमाणे मित्रने [illegible] पण तेने उपयोगी [illegible] [illegible] मित्र [illegible] पांपणो जेम आंखोने [illegible] [illegible]

पोताने कदापी संताप थवा देवो नहिं, केमके संतापथी रूप, बळ, ज्ञान एनो नाश अने रोगनी प्राप्ति [illegible] ने प्राप्त थवानुं नहिं ते शोक संताप कर्या थकी प्राप्त थतुं नथी. परंतु आपणा शत्रुने आनंद मात्र थाय छे. मनुष्य पुनः पुनः थाय छे, मरे छे, नानो थाय छे, वधे छे, मागे छे, मंगावे छे, शोक करे छे, करावे छे, सुख दुःख जन्म मरण ला- [illegible] धीरवान के छे तेने एनो हर्ष कीवा शोक करवो नहिं. एटलुं सांभळीने धृतराष्ट्र [illegible] करीने कही थयो तो पण तेजस्वी जेवो [illegible] आत्मा ने धर्मराजा तेने में कपटे करीने छळ्यो तो [illegible] करीने मारा पुत्रनो घात करी तें [illegible] मारुं चित्त शान्त थतुं नथी, तो केम करीने मारुं समाधान थायते कहो. ते सांभळीने विदुर कहे छे. अध्ययन करीने प्राप्त [illegible] लोभनो त्याग एविना नारी शान्ती थनार नथी. मनशांत करेथी दुःख दूर थाय छे. तपथी सद्बुद्धि लाले छे, गुरुसेवाथी ज्ञान प्राप्त थाय छे सर्व चिन्त

ચતિ બંધઉપર રાજેંદ્ર શાંન્તિ પાયકે શાંન્તિપ્રાપ્તિ પછી દેહ [illegible] જેવું જણાયછે, ત્યા રાજ્ [illegible] નારનહી. જેમાં શું કહેવાનું મોક્ષ [illegible] કરેછે. જ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે વેદશાસ્ત્રાધ્યયન કરેછે, તે જો જે કર્મ-નો એજ વેદશાસ્ત્રનો [illegible] સ્વર્ગાદિ પ્રાપ્તિ ઈચ્છવું તે તુચ્છ જેવું [illegible] ઈચ્છતા [illegible] પ્રીતિ [illegible] પ્રીતિ જે જે નકરીને મોક્ષપ્રાપ્તીની યોગ્યતા આવ્યા સુધી [illegible] કી સુખની ઈચ્છા કરનાર છે તેને કોમળ બીછાના ઉપર નિં દ્રાપણ આવે નહિં, તેને સ્ત્રીયો પાસેથી પણ સુખ થાયનહિં તેને વિશ્રાંતિ નહિં, તેને મોટપણ નહિં, તેને શાંતિનહિં તેને આહિત સમજાતુ નથી. યોગ એટલે અપ્રાપ્ત વસ્તુનો [illegible] તો નથી. વિશેષશું કહું તેને તે સારી વાત [illegible] થાયછે. તે પોતા થકી પોતાનું નઠારું થનાર તે સારી થાયછે, ગાયમાં [illegible] માં તપ, સ્ત્રીમાં ચપળબુદ્ધિ તે મલે છે તેમજ જ્ઞાની પુરૂષમાં નિર્લેપપણું નીત્ય [illegible] છે તો [illegible] વાને પાંડવ તે તારા [illegible] છે, માટે લોકમાં સાધુને ઉપમા આપવાની છાયતા રહે છે [illegible] તે થાં ડયો સરખા નથી. સળગેલાં લાકડાં વેગળાં થયા થકી [illegible] રહે છે તેમ તે થાય માટે [illegible] પાંડવો સાથે પ્રીતિ કરીને જ્ઞાની [illegible] પાની પેઠે નિર્લેપ.

ब्राह्मण १ स्त्री २ ज्ञाती ३ गाय ४ ए [illegible] उपर जे पराक्रम करे छे, ते पाकेलां फल झाडपासेथी जेम पडे छे तेम तेना पापथी नाश पामे छे. [illegible] झाड [illegible] उगीने पछी पयुं जेवो [illegible] जो न होय तो तेने मोटो वायु पाडे छे, परंतु जे वृ[illegible] एक एकना आश्रयथी एकत्र छे ते मोटा पण वायुनो उपद्रव [illegible] जेकलो पुरुष मोटो बलवान शाणो होय तथापि एकला झाड सरखो शत्रु पडी नाश पामे छे. एक एकनो आश्रय थयाथी ज्ञाती वधे छे, तेम [illegible] ब्राह्मण, [illegible] गाय, ज्ञाती, बाल, स्त्रीयो तेवुं ज तेनुं अन्न खाधुं ते अथवा जे शरण आव्यो ते एटलांने मारवां योग्य नहिं.

हे राजा सधनपणुं एटले नीरोगी पणुं ए बे आ लोकमां [illegible] [illegible] गणाय. तेने धन [illegible] रोगी तथा [illegible] तो आ क्रोधरूपी रोग तने पांडवोथी प्राप्त थयो छे, ए ने जीतवुं कांई निमित्त दिस[illegible] [illegible] घणुं [illegible] मात्र पीए छे बीजाथी पीवातो नथी. तो एवा क्रोधने तुं पीजशे त्यारे ज सुखी थशे. बीजो उपाय नथी.

[illegible] धन जे पछी सुख पर[illegible] नथी. रोगी जे ते नित्य दुःखी होय, [illegible] छे ते कपटविद्यानो आश्रय करता नथी. ने पोतानुं [illegible] छे. [illegible] क्रम [illegible] क्रूर पछी न [illegible] मां संपादन करे छे, तेनी लक्ष्मी स्थिर रहे [illegible] रहे छे.

हे धृतराष्ट्र [illegible] तो कहुं छुं ता[illegible]नुं
रक्षण करी पांडवतारा [illegible] रक्षण [illegible] मि
[illegible] तेना जेना जेनुं राय ते तेनुं. तेनु ते जेनुं—
जे [illegible] ना मनमां धरीने [illegible] के तुं त
ने जान कौरव भंये : [illegible] छे. तारे स्वाधिन सर्व छे. तो पां
डवोनो इर्षिपकडीने पोतानी कीर्ती रक्षण कर. कौरवपांडव
नी जे कीकर तमारामां [illegible] छे. ते [illegible]ने
[illegible]
पामशे. जे निःशंसीय [illegible] तुं दुर्योधनने युद्ध करवा
नो लवलेश आपनहिं. तारुं [illegible].

विदुर कहे छे हे धृतराष्ट्र पूर्वे स्वायंभू मनुं सत्तर मू
र्खोना लक्षण जोड्यो छे ते कहुं छुं सांभळ. जे सत्तरलक्षण
अत्यंत मूर्ख [illegible] मारीने [illegible]
पवा आदरी घरनुं [illegible] लागवानो उद्योग करनारो
अथवा [illegible] शरणो [illegible]नारो. जेणो
[illegible] करनारा [illegible]. कुशिष्यने उपदेश
करीने गुरुपणुं इच्छे छे ते जेह मूर्ख. १ [illegible]
रीसाय छे ते. २ [illegible] ते. ३
[illegible] तेनी पासेथी सारुं इच्छे छे
ते. ४ मागवानुं नहिं ते मागे छे ते. ५ [illegible]
[illegible] ते. ६ [illegible] लीन इच्छे छे
ते. ७ विश्वास करवाने योग्य नहिं तेनी पासे विश्वा
स [illegible]
लावे नि [illegible] ९ [illegible] इच्छवी ते वस्तुने
इच्छे छे ते. १० छोकरी सारे आप हास्य विनोद करतां
के लसराने क्रोध आवे छे ते. ११ छोकरानी वहुना आ—

पना कुटुंब थको पोतानी उपेक्षा [illegible] मानतां त्यांथी मान
ई छे छे ते. १२ पर स्त्री साथे [illegible] थईने निर्लज्यता ईछे छे
ते. १३ पोतानी स्त्री साथे जय मर्यादा त्याषण करीने घणीष
णां मान ईच्छे छे ते. १४ पोतानी [illegible]
[illegible] जजर छे. तेने त्रांन्तिमां घार थाने ईच्छे छे ते
१५ तायें जेने थ[illegible] कर्युं ते याचक [illegible] जा
ण्यो तो तेने ते नहि जाणीने [illegible] गुण दान कर्यानी
वात कहे छे ते. १६ दुष्टने साधुपणानो उपदेश करे छे ते. १७
जे जेवो जे आपणी साथे वर्त्ते छे तेम आपणे तेनी
साथे वर्तवुं. कपटी साथे कपटी थईये. अने भला साथे भ-
लाथईए. धृतराष्ट्र! तने में जे विचार पूर्वे कह्युं हतुं तेज पु
नः पण कहुं छुं के केवळ अतिमान धरेथी धन संपत्ति प्रा-
णादिक सर्वस्व जायछे. — धृतराष्ट्र प्रश्न करेछे. के विदुर!
वेदशास्त्रमां प्राणीने सो वर्षनुं आयुष्य कह्युं छे, जेवुं छे ते-
नी पूर्वेज काम कहेछे. विदुर तेनुं कारण कहे छे. मोटाने
तुच्छ कहीने बोलवुं १. सर्व करतां पोतानी मोटाई वधारवी २
[illegible] ते न आपवुं. ३ कारण विना क्रोध करवो
४ जीवने उपयोगी नथी ने पोताना शरीरने खुशी ते मा
त्र करवुं. ५ मित्र साथे द्वेष करवो. ६ जे छ प्रकारनी तरवार
पईने प्राणीना [illegible] आयुष्य तोडे छे. मृत्यु तोडतुं नथी. तेणेथी
स्वामीथी पासे राख्यो ते तेनी स्त्री पासे जायछे ते. १ गुरु
नी स्त्री पासे जायछे ते. २ ब्राह्मण क्षत्री वैश्य जे त्रण
मांहेनो होय ने [illegible] पासे जायछे ते. ३ मद्यपी. ४
[illegible] आज्ञा करेछे ते पापी. ५ जीवनी उपजीविकानो
[illegible] ६ वेदशास्त्र संपन्न ब्राह्मणोने चाकरोनुं काम
कहे छे ते. ७ [illegible] ते. ८ जे आठ प्रकार-

स्या करनारां मोटानां तेवा पोताना जा अेनुं घात करना
र [illegible] जे माटे [illegible] ते प्राय. तरुवुं गुरुनुं
वाक्य पाळनारो न्याय अन्याय जाणीने वर्त्तनारो, घातादेव
ब्राह्मणने आपीने भोजन करनारो. [illegible] ना न करनारो, अनर्थ
करां [illegible] उपकारने प्रत्युप करनारो सत्य अने कोम
ळ बोलनारो अेवो पुरुष स्वर्गे जायछे. हे राजा! निरंतर
मीठुं बोलनारां पुष्कळ मळशे. परंतु कडवुं बोलीने आपणा
सारानी वात कहे [illegible] अने सांभळनारा
अे बेउ दुर्लभ. राजाने मीठुं लागे अथवा कडवुं लागे. परं
तुं जे तेहनुं कल्याण [illegible]
ते साहाय करवी. अने अेवा लोक पासे हवे ते कहेवुं. के
ते राजा सहायवान अेटले सज्जन छे, बीजा पेटार्थी था
से होय तेथी कुळमां [illegible] कुळमां अेक पुरुष नठारो छे. ते छोडे
थी कुळनुं रक्षण थाय छे तो मुकवो. गामोना रक्षण माटे
अेक कुळ मुकवुं. सर्व [illegible] रक्षण माटे अेक गाम मुकवुं. पो
ताना [illegible] माटे सर्व प्रथ्वीनुं राज्य मुकवुं. संकट काळे उ
पयोगी पडशे. माटे धननुं रक्षण करवुं. स्त्री पुत्रोना रक्ष
णार्थे अेहवा पण धन व्यय करवो. धन स्त्री पुत्रादिक सर्व
जाय ने पोतानुं रक्षण [illegible] तो [illegible] नथी. अेवी
[illegible] पडे ने बीजो ऊपाय नहिं, अेवुं थअे थी ते करीने
पोतानुं रक्षण करवुं. कां के सरीर रह्युं तो आपणुं [illegible]
तां आवडशे.

हे [illegible] जे वैर ऊत्पन्न करनारु होय माटे
[illegible] माटे [illegible] नहिं. अे सारुं नहोय.
अे [illegible] रमता [illegible] हतुं परंतु रोगीने मर
[illegible] नथी.

माटे ज्ञानने [illegible] तानेग्रामथयो छे. सर्वदा आपणुं [illegible] छे तेने आपत्ती [illegible] आपेली [illegible] ते करे छे, माटे [illegible] नेईने पोतानेअ-[illegible] वां स[illegible] तोपण तेने सहाय छे ते. स्वाध्य पायछे, ने सेवक धणीनुं मनोगत समजीने सर्व कार्य [illegible] धणीनी शक्ति जाणे छे. जेवानेपोताना जीव प्रमाणे पाळवां. ने कहेलुं काम करतां लजतो नथी, ऊन्मत्तपणेथी कु नहिं करे. जे स्पष्ट जाने छे. तारा करतां [illegible] धणीने देखाडीने तेना बोलवाने [illegible] स[illegible] १ धारीष्टवान्. २ कहेलुं [illegible] जुं करे छे. ३ [illegible]. ४ मृदुलाषी. ५ पोताना धणिने छोडीने बीजाने कदीपण [illegible] नथी. ६ [illegible] स्वाधिनछे ते [illegible] रोगनी पीडानहि. ७ ने समये सु[illegible] जोजनारो. ८ जेवा [illegible] ते ऊत्तम सेवक कहेवो. तेने आपणो [illegible] नाहिं [illegible] कदापी नहिं रात कोई [illegible] जे ईच्छेली स्त्रीनी ईच्छा करवी नहिं.

[illegible] आपणने लेईने जकादी गुह्य वाता [illegible] जे लीरणी नवुं.

આરલા [illegible] ની વ્યય [illegible] રવો નાહિં. આપ
[illegible] ને. [illegible] માટે [illegible] છે. આપગ
તે. જે [illegible] છે. જેવું લોકને દેનારો માટે વ્યસ્ત [illegible] ધારણી
સ્ત્રી સાથે ૨ [illegible], જે
માટે સેવક [illegible]
[illegible] સાથે. ૪ તેનો પુ [illegible]
તાં વિધવા જેવી સ્ત્રી સાથે કાંઈ ઊત્ત્યતા ઊપર ભણાવા
ર કરી શકતા નથી. ૫ કાંઈ દૂષણ મુકીને રાજા જે કેની
પાસેથી કારત્નાર લીધો છે. તેની સાથે કાંઈ જેવા પુરૂષની
[illegible] પછી [illegible]
ન્યાય લાવશે. ૬ [illegible]
[illegible] ૧ રૂપ. ૨ સુસ્વરતા. ૩ [illegible]
ર. ૪ કોમળપણું. ૫ સુગંધતા. ૬ નિર્મળતા. ૭ શોભા. ૮ સુ
કુમારતા. ૯ તથા [illegible]
૧૦ જે છ ગુણ ત્રુપ રાખીને જમનારાની પાસે રહે છે.
આરોગ્ય. ૧ આયુષ્ય. ૨ જય. ૩ સુખ. ૪ [illegible]
૫ [illegible] માટે લોક નિંદે નહિ. ૬ પોતાની ત્રુપના
[illegible] લાગ અન્ન લક્ષ કરવું, જે લાગ
[illegible]
મો રાખવો. જેનું નામ મિત લોજન. જેમાં અન્યપાપ
તે રોગનું [illegible]
ની. જારમિ. ૧ આડોધરો. ૨ દૂષી. ૩ [illegible] ૪ ઘા
તકી. ૫. સમયાનુસાર જીવન જાણતો નથી તે. ૬ નાના
[illegible] ધરનારો તે. ૭. [illegible]
[illegible] ઘાપના કરવી ની. જદાતા. ૧ [illegible] ૨ મૂર્ખ ૩
રાતી. ૪ કપટી. ૫ [illegible] ૬ નિર્દય. ૭ કૂરવૈરી. ૮

कृतघ्न. ८ आ छ नीच. अेओथी कदीपण मेळाप करवो नहिं
क्रूरकर्मि. १ व्यग्रचित्त. २ सदा[illegible]. ३ अेहेनो स्नेह पासे ल
सि नथी. ४ चंचळवृत्ति. ५ पोते शाणो अेहेवुं मा[illegible]ने. ६
बीजना सा[illegible] व्याधि अर्थ प्रा[illegible] थतां नथी. तेम
[illegible] नथी.
आ बेउने अेकमेकनी अपेक्षा छे. अेक विना अेक सिद्ध थतुं
नथी. आ लोकमां जन्म लईने पुरुषे शुं करवुं ते कहुं छुं. स्व
स्त्री पासेथी [illegible] उत्पन्न करवा. तेने विद्याभ्यास कराववो.
ऋण न[illegible] कीने कांइ उपजिवीका करीने आपवी. कन्या हो
य तो तेने सारे स्थळे आपवी. पछे पुत्रने स्थापीने संसार
[illegible] अरण्यमां अथवा अेकांत स्थळे रहिने निरंतर
परमेश्वरना [illegible] लागवुं. ते ब्रह्म केहेवुं केहेशे. तो ते
मां प्राणी मात्रनुं हित तथा जे करेथी आपणा आत्माने सु
ख थायछे. वळी जे कष्ट पड्याथी बीता नहिं ते कर्म केवळ प
रमेश्वर प्रीत्यर्थे करवुं. अेटले ते थकी आपणने अमू[illegible]
ण प्राप्त थाय. माटे सकाम करवुं नहिं अेहेवां जे कर्म बीज
[illegible] तथा आपणुं हित करनारा [illegible] ब्रह्म अ
ने सर्व सोहिलुं मूळछे. बीजाने मित्र करी लेवा विषे बुद्धि.
१ स्थिर निर्दोष माटे राज उपर दाब. २ सत्यादि गुणे करीने
अेने तेज. ३ जय. ४ उद्योग. ५ निश्चय. ६ जे छ जेहेने छे
तेने पेटनी कामना नहिं. विदूर कहे छे. हे राजा! पोताना घ
रमां कलह करीने अेटलुं करवुं. देवनी अवकृपा पोताना लोक
[illegible]
किर्त्ति अने शत्रुने हर्ष. भीष्मनो कोप. तारो कोप द्रोणनो क
[illegible]
च्या तो सर्व लोकोनो विध्वंश करी शको. तो अेवुं न थाय

ते कह्युं. हे राजन तारा सो कुणी पांडव जे जेड चित्तथी
संपूर्ण समुद्र सुधी पृथ्वीनुं पालण करे. तारा पुत्र जे वन
छे तेमां पांडव जे व्याघ्र छे. तस्मात् व्याघ्रो सहित वन-
नो छेद करवो नहिं. पांडव व्याघ्रो विना तारा पुत्रो रूप वनने
नाश थनार ते न थाय. कां के व्याघ्रो विनानुं वन नहिं. वन
विना व्याघ्र नहिं. व्याघ्रे [illegible] छे माटे वन [illegible] रक्षितछे
वनथकि व्याघ्र सुरक्षीत छे. दुष्टबुद्धिना पुरुष जीतेन्द्र सद्-
गुरु [illegible] छे. अ-
ने सद्गुणो उपर न्याणी जोइने दोष रोप करे छे. उत्कृष्ट पु-
रुष [illegible] धर्म
छोडीने कांई पण अर्थ प्राप्ति नहिं. जेम स्वर्ग लोकने छोडी-
ने अमृत नहिं. जेनुं [illegible] जे राणीने ईश्वरवि-
[illegible] कांई न्याएयुं जेणे [illegible] से-
व्यां. तेम सेव्यां तो तेनुं फल आ [illegible]
पाम्यो. क्रोध हर्ष अे बन्नेनो वेग जे सहे छे अेटले तेनी पास-
थी विकार पामतो नथी. काणे जे गल्ल [illegible] नुं
कृपा पात्र थाय छे. [illegible] पांच प्रकारनुं तेमां [illegible] ब-
ण. १ विचार आपनारानुं बळ. २ धन बळ. ३ सगां वाह-
लांनुं बळ. ४ अने बुद्धि बळ. ५ आ सर्वमां बुद्धि बळ श्रेष्ठ
मोटो उपकार करवाने शक छे. जेवा [illegible]
आपणे तेनाथी दूर [illegible] न [illegible] जेणे
विश्वास राखवो नहिं. स्त्रि. १ राजा. २ सर्प. ३ अध्ययन. ४
पोतानो धणी. ५ शत्रु. ६ विषय भोग. ७ आयुष्य. ८ अे मा-
[illegible] अे अे आठ उपर भरोसो कदापि
राखवो नहिं. जेनी बुद्धिने विकार थयो तेनी परिक्षा करवाने
वैद्य छे, पण औषध नथी. त्यांतो मंत्र तंत्र होम [illegible]

ઊપાય નથિ. ... ૧ સર્પ ૨ અગ્નિ ૩ પોતાની જાતી ૪ એ
ઓની આગળ ભલા કરવિ નહિ. કાં કે એ અંતે તેજસ્વી હોય
છે... મહા તેજ પૂર્ણ ... ત્યાંહાં ર ... કાંઈ
પાર નથી. તેને કાષ્ટ ... પ્રગટ થયા પછી ... કાષ્ટમાં ...
રે ... ધન બાળે છે, એમજ આપણા કુળમાં પાંડવ
અગ્નિ ... તેજસ્વી છે. ... માટે ... સામર્થ્ય
... [illegible] ... હે રાજન:
... [illegible] ... થયા. અને પાંડવ એ મોટા ...
માટે ... [illegible] ...
... પુત્ર ... જે વન છે. અને વનમાં પાંડવ એ સિં
હ છે. ... લવનમાં ... નહિં. સિંહ વન હિન નાશ પા
મે છે. વન વિના સિંહ નાશ પ ... માટે પરસ્પરનો સમન
... [illegible] ...

અધ્યાય પાંચમો સમાપ્ત.

અધ્યાય છઠો.

હે ... [illegible] ... તેને જેન
સવાલે આસન આપવું. પગ ધોયાને યોગ્ય હોય તેના આપણે
પોતે પગ ધોવા. નહિં તો પાણી આપણે આપે. કાંઈ ઊપકારને
... તેનું ... પુછવું. ...
... [illegible] ...
તો ... સત્કાર ... નથી, ને ... કૃપણ
પણાથી ઘેર આવેલાને કાંઈ આપતો નથી. તેનું ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... નારો, ... નારો જે ... આપવાને યોગ્ય નથી,
... [illegible] ...

कमाई सरखो सत्कार करीने तेने लोकन आपवुं
बुद्धिमान साथे वढाइ करीने हुं तेनाथी दूर छुं एवुं केवुं न [illegible] बुद्धिमानना हाथ लांबा होयछे. विस्वास करवा जे योग्य नहिं तेनो विस्वास [illegible] नहिं. विस्वास करवाने योग्य एवा उपर पण घणो विस्वास राखवो नहिं, कांके तेना उपर विस्वास राख्यो ते कदाचित वैरी थयो तो तेने आपणां सर्व मर्म कर्मनी खबर माटे तेने हाथे समूल नाश थाय. स्त्री घरनी लक्ष्मी छे. तेने विषे क्षमा राखी तेनुं संरक्षण करवुं. अन्न वस्त्रादिक यथा योग्य आपवुं मधूर बोलवुं. तेने स्वाधिन मात्र थवुं नहिं. [illegible] घरनी [illegible] घरनो बंदोबस्त [illegible] एने पेतुनी [illegible] दुकान तो आपणे पोते [illegible]. पुत्रने [illegible] जे राजानुं गुह्य पासेना किंवा दूरना जे कोइने [illegible] नथी. जे सेवकनी [illegible] ते राजा अद्भुत [illegible] लोगवेछे. एकांत करवा ज्यारे पर्वत उपर जवुं अथवा माणिया उपर जवुं. अथवा अरण्यमां अथवा ज्यां कोइ सांभळवा [illegible] जवुं. जे मित्र नहिं ते आपणुं गुह्य [illegible] छे पण शाणो नहिं, अथवा शाणो छे, पण तेनी इच्छा स्वाधिन नहिं. तेने गुह्य केवुं नहिं. [illegible] प्रधान सर्व संपादन करवाने जाणेछे तथा गुह्य गुप्त राखेछे ते [illegible] कार्य [illegible] जेनी [illegible] जोम- [illegible] तेने कार्य

ने सांभळे छे ते समये मनुष्य पंडीपण भ्रष्ट थायछे. मूर्ख [illegible] आपणे [illegible] ने आपेछे. तथा पोते पश्चाताप करेछे — ते श्राद्ध [illegible], [illegible] नथी. ते नेवा श्राद्धने बेसारवाने उपयोगी नहिं. एज प्रकारे दे- साथे भोजन करवा विषे जे सद्गुण समजतो नथी. ते [illegible] उपयोगी नहिं, [illegible] मैत्री १ [illegible] २ [illegible] ३ दान रहेवुं ४ कुर करवी ५ श्री जनो आश्रय करवो ६ - आपणी पूर्वमत कमीति छे. [illegible] देयछे जे ते राजने समजायछे. ते मैत्री आदि सद्गुण जाणे छे. जे रीत सारू तेने [illegible] रहेछे. तेना शत्रुथी भिहे छे, तेना हर्षथी लोकने लाल थायछे, [illegible] तेने [illegible] छे.

राजा [illegible] सर्व [illegible]ने सेवे छे. छत्र आपे गौडोद विपरछे. जे रत्नाथीज संतुष्ट रहेवुं. संपत्ति सेवकोने करारथी लोगववी. आपणा जेह लाभेल सर्व लोगव नहिं. ब्राह्मणोनुं स्वरूप ब्राह्मण जाणेछे. राजानुं स्वरूप राजा जाणे छे. स्त्रीनुं स्वरूप भरतार जाणे छे. प्रधान- नुं स्वरूप राजा जाणे छे. वध करवाने योग्य, [illegible] अपकारी, अने आपणे हाथे पकडायो छे, अेवा शत्रुने पोताने [illegible] हाथनो मारवोज. ते नीच पडने आपणी [illegible] छे, तथापि [illegible] [illegible] देव १ राजा २ ब्राह्मण ३ वृद्ध ४ बाळक ५ रोगी ६ [illegible] विषे [illegible] सभाववो. तेमां सा[illegible] [illegible] पडतो नथी. तेणे करीने तेनो

सारो कहे छे. अने तेने अनर्थ आपतो नथी.

आ लोकमां अथवा परलोकमां ज्यां आपणां कर्म हो-
य तेथी संपत्ति कीधा पछी प्राप्त थाय छे. [illegible]
मणे छे. मंद बुद्धिने मळतुं नथी. जे [illegible] नहिं. पिण सारो स्व
भाव [illegible] उत्तम कुळ तेणे करीने ने मोटा ते कोई
अपमान करता नथी. मूर्ख नीरंतर क्रिया करे छे. नीच कर्मो
मूर्ख दोष रथी अधर्मीक [illegible]
नर्थ थेहलो प्रा[illegible]
ना आपवुं. वचन पाळ[illegible] यथा योग्य लाभ अने नीपासे
र[illegible] ने छे लरतो
नथी. ते पोते परम सार्थ उपकार लणे छे. [illegible] मान र-
घो स्वभाव अथवा ने [illegible] निर्दय होय तो पण तेने सेवक
मित्र ईत्यादिक [illegible] मणे छे. [illegible] संपत्ति भोगवे छे. [illegible]
[illegible] उपकार लणतो नथी. निर्लज अथवा [illegible] छोडवो. धैर्यथी
क्रोध [illegible] तथा [illegible] ईन्द्रियो [illegible] तथी [illegible] निर्मळता ४ करुणा ५
मृदु बोलवुं ६ मित्र साथे [illegible] अ सात सर्व लोक
मां ऐश्वर्यनी [illegible] सिद्धी करनारां छे. पोतानी पासे सदैव रे-
नारो नीर्दोषी अथवा [illegible] ने छणे छे तेने सर्व घरमां
[illegible]
नथी. [illegible] स्त्रियोने [illegible]
[illegible] तेपण अनुं लणवुं.
[illegible] प्राबल्य छे [illegible]
[illegible] छे, ते [illegible]
[illegible]
[illegible] आपणा कार्य [illegible] छे तेना गुणदोष [illegible]
ता नथी. ते [illegible] गयो. [illegible]

[illegible] અથવા છી-
નાણ સ્ત્રિયો કહે છે. તે પુરુ[illegible] થી. હે રાજા
તેનું [illegible] તીક્ષણ
જેવા પાંડવોને છોડીને તું દુર્યોધનની ઉપર ઐશ્વર્ય ભાર મુકે છે
પણ તે તે ઐશ્વર્ય પડી [illegible] ખેરો. જેમો
ઐશ્વર્ય મદથી યું [illegible] થો.
[illegible]

અધ્યાય સાતમો.

ધૃતરાષ્ટ્ર કહે છે કે વિદુર! મનુષ્ય જે કાંઈ એક કરવાવિ-
ષે સમર્થ નથી. ઈશ્વર સત્તાને સ્વાધિન છે. લાકડાની પુતળી
જેમ દોરી હલાવનારાને સ્વાધિન રહે છે. તે માટે તું બોલનાર
તે બોલ, હું સાંભળું છું. વિદુર કહે છે રાજા બોલવું નહિં તે સ-
મયે બ્રહસ્પતિ પણ બોલ્યો પણ અજ્ઞાનત્વ પામીને અપમાન થા-
[illegible] માટે બોલું છું સાં-
ભળ સ્વ્યને પાસેથી મળે છે તે એક પ્રિય [illegible] અથવા મિઠું
બોલે છે તે પ્રીય. અથવા [illegible] કહે છે તે પ્રીય. અથવા આશ્રય
આપે તે પ્રિય. તેજ તેણે [illegible] અપ્રિય થાય છે. માટે
તેને પ્રિય કહે [illegible]
નથી. જે આપ [illegible] હોય
તો પણ દુર્ગુણ જેવા દેખાય છે. [illegible] આપણા ઉપર
પ્રીતિ તેના દુર્ગુણ પણ સદ્ગુણ સરખા લાગાય છે.

દુર્યોધન જન્મ્યો તે કાળે જ તને મેં કહ્યું હતું કે આ એક પુત્ર
[illegible] પુત્રોનું કલ્યાણ થશે. નહિં તો નાશ
છે. તે તેં સાંભળ્યું નહિં. હવે તે જ [illegible] હાની થાય છે તે વાત સાંભળ
[illegible]

एरं कहेवुं नहिंतो हानी तेनडं तेमां मज्ये लाल अने घणो
[redacted] गुणथी प-
रि [redacted]
त्याग करवो. सर्प ? पो करीने संपन्न नम्रताए ... तेकरी
पण प्राणीमात्रनो नाश करवाने ईच्छतो नथी. बीजा उपेर
[redacted] ईने तेने
सारुं लागे छे के मांहोमां विरोध करनारो तेने निरंतर ते
उद्योग करवो [redacted] दर्शन जीयां पण ? जीनहोय.
जेनी संगाथे रह्यां पण मोहोटो त्याय, जेनी पासेथी द्रव्यजी
घुं पण मोहोटो दोष, आप्युं पण मोटी चिंता उत्पन्न थाय
छे, ने जेकमे [redacted] ने जोतो नीर्लज रोठ चा-
तडी [redacted] ग करनारो जे ते
मनुष्यने मैत्रि विषे वर्ज करवो. कांके एवानी मैत्रि छुटी
तो आपणे [redacted] र अथवा ईष्टत्यमा
नं सुख पण फट थाय, न उलटी आपणी नाश करवाने
[redacted]
उत्तमसाथे मैत्रि करवी. तेथी बगडयुं तो पण आपणा
तेनाथकी उपकार थनार नहिं. थोडो पण अन्याय थयो तो
जे क्षमा करतो नथी एवा जे नीच क्रूर मनुष्य तेनाथी बुद्धि
माने घणुं दूर रहे. आपणा ज्ञातिजनमांनो कोई दरिद्री हीन
रोगी छे [redacted]
छे [redacted] गत
था [redacted] गोत्र व[redacted]
कुळनी वृद्धि कर मारतो नहिं, हे राजा [redacted]
[redacted] पाराभ. विदरपोपण [redacted]
जे देपी जाक तनजा कहेरी. हे आपा आपणा [redacted]

જેની સાથે વિરોધ કરવો [illegible] આપણું સારું ઇચ્છે છે, તેઓને દુઃખ આપવું. તે આપણને [illegible] વર્તનારા લોકો [illegible] કન કિંવા વારતા કિંવા પ્રીતિ જે પરસ્પર તેમ સાથે કરવી. [illegible] હોય તો તે તેમ છે, નહિં તો તેમ ભૂંડાડે છે, તે માટે પોતાના સાથે ભલાઈ રાખ, જેટલે [illegible] મર્મ હોયને તેનો ખરો દૂર ન કર્યો તો પાતક લાગે છે.

[illegible] જે માણસ તપાપી જાણ્યો પોતાનો તને પશ્ચાત્તાપ થયો, [illegible] ગોત્રી માટે જેનો વિચાર કરે આગળ જે કહ્યા પછીને પ્યારના ઉપર જોઈને સંતાપ કરવો એ ઘણું નઠારું અન્યાય સર્વ થકી પાય છે [illegible] થી લમારાથી થયેલા અન્યાય [illegible] ને પશ્ચાત્તાપ કરીને આની આગળ સાવધ થઈ તેનો અપરાધ ક્ષમા [illegible] સંતુષ્ટ થઈને ક્ષમા કરી તો તે દોષ થકી છૂટકો થાય છે સુજ્ઞાનીએ ઉપદેશ કરેલી વારતાનો તે તે પ્રસંગે અનુભવ લે છે, તેનાં પગલાં વાંકાં પડતાં નથી.

જે કર્મમાં પાતક થનાર જે સમજે [illegible] તે કર્મ આરંભતો નથી, તે થાય છે, ને પાછળ કરેલાં પાપ કર્મનો વિચાર ન કરીને આગળ તેમ કરતો જાય છે, તે દુષ્ટબુદ્ધિ ઘોર નર્કમાં પડે છે. ગુરુ વારતા [illegible] રેથી [illegible] છે. મદ્યપાનની નિંદા [illegible] આસપાસ કોઈ સાલ [illegible] રાખે છે અને યુદ્ધમાં સાવધ રહે છે. તે રાજ્ય [illegible] પામે છે.

રાજા [illegible] માતાપિતા અને આપણા કરતાં મોટા છે તેની

सेवा करया विना पोता [illegible] त समजतो [illegible]
ते गमु - १ कहेलुं करतो नथी तेना ज्ञानमां [illegible] ते कुशल गमु
२ [illegible] कहिन कहेल शास्त्र कुशल गमु ३ [illegible] विनाको
[illegible] ४ शाणाऐ पूर्वे ओरली परिक्षा करीने पछी
[illegible] लयमां रुवो जाये
तेने सोढ्युं करे छे, ते तेहनी ज्ञाहाले प्रत्यक्ष लवी. तेनु
शाणपण [illegible]. पछी तेथी मित्राई करवी. नम्रता अपकीर्ति
नो नाश करे छे. घरमायरण दुर्लक्षणनो नाश करे छे. कुलनी
परिक्षा करवी तो ओटलुं लेवुं. ऊपज्यु बीज्ञानुं साधन ठामठेका
णुं. घरबार आचरण वस्त्र पात्र जलात्कारे मनमां ओ
घो दुष्ट मनोरथ ऊत्पन्न थयो तेनो तिरस्कार थयो जे सन्या
सीने पण [illegible] छे. पछी ग्रहस्थोनां कथा [illegible] होतां ने
[illegible] धन्य होय. मोटा मोटानी संगत करे छे. ने
वि [illegible] मित्र नेहने छे. मधुर ने
नावाक्य. [illegible] अत्यंत प्रीति
[illegible] नमांनो अथवा नठारा कुलमां हो
ने [illegible] वाल
ना नेनी ने नम्र लघुबुद्धिमान ते सो नाभला कुलीन करतां
श्रेष्ठ [illegible] ने जेनां आचरण समान्य नेश्चिंति समान्य
[illegible] समान्य तेनी परस्पर मैत्रे थाय दिवस थाल छ दुर्बु
द्धि जनाऊ जेवो ने होय तेने मित्रत्व विषे त्याग करवो क्रोधा
ळथी टाढुलो करो तेवो तेनाभां मित्रत्वनो नाश थाय ते
[illegible] तेथी अविचारी अधमि ओनी साथे मै
त्रि करवी नहिं.

करेला ऊपकार जाणे छे. धार्मिक सत्यवादी ने मनमां
[illegible] नहिं जेनो स्नेह [illegible] तेने इन्द्रियो यथा [illegible] मित्र

तेने तेपो छोडशे नहिं. इंद्रीओना रूपमांथी विषय छोडा वधो. जे पेरम ६० ॥ ओक वेळा छोडाव्यो तो पुनः विषयउपर [illegible] प्रीति करावे जे सरखो लक्ष्मकर जीभने [illegible] पी. सर्व [illegible] गीमाने [illegible] १ जीभने दोष न मुक्यो. २ क्षमा. ३ धीर. ४ अने मित्रत्व. अ [illegible] वुं. ५ जे [illegible] नी वृद्धि [illegible] जे ल्ले छेने ते स्वावध थाय छे, अने आगळ थयेलो [illegible] छे त [illegible]. जे दुःख आगळ थनार तेनो आगळ थकी उपाय मांडे छे, [illegible] के थाय छे ते लोगव्या विना सरनार नहिं जे ल्लणीने बेवर्ते छे, पाछळ लोगव्यां तेनो अनुलव ने विसरतो नथी [illegible] ने मनुष्य तेना सर्व कार्य साधे छे. काया वाचा मन अेनो ने ते क [illegible] उपर निरंतर अल्यास पडे छे. ते पुरुषने साध्य छे माटे सदा पूण्य कर्मनी लावना थवा देवी. मंगळ पदार्थोनो स्पर्श करवो. १ सहायोनी अनुकूलता. २ शास्त्रज्ञान. ३ उद्योग. ४ सत्य साथे [illegible] थापणं. ५ साधु समागम. ६ अे छ मोटपणाना पायां छे. निरंतर [illegible] गी [illegible] छे तेने धन जाल अने कल्याण थाय छे. अने [illegible] सी आपनारो अेवो बीजो पदार्थ नथी. पोतानी वृद्धि ने इच्छे छे ते [illegible] क्षमा राखवी.

तेमां स्वधर्म अने स्वार्थ अेओनो [illegible] नी पती नथी ते [illegible] लोगववुं. [illegible] सराखवो नथी. अेटले जावाना पदार्थ अथवा स्वादि लोग आदि [illegible] सान प्रशस्त छे. ते उपर पोतानी दृढ वासना थयाने आग्रह धरीने [illegible] [illegible] लावयानुकूल [illegible] कुंअपी पीजजेलाणी

न्मत्त नास्तिक अ[illegible] तेने मायतां आवडती
नथी. उत्साह रहित जे तेनी पासे स्थिर लक्ष्मि रेहती
नथी. सर्व साथे जे सुधो सर्वनो जेने संकोच तेने आश-
क्त एवो मानीने एवो जे दुष्ट जे तेज उपद्रव करे छे. अ-
त्यंत गुणवान उत्कृष्ट [illegible] अत्यंत प्रमाणीक
अत्यंत शाणो एओ पासे लक्ष्मि स्थिर रेहती नथी, ए
टले गुणथकि लक्ष्मि मोटी एवुं जाणीने जे द्रव्यनो प्रस्य
कर्या करे छे. लक्ष्मि आंधळी छे. अत्यंत गुणवान पासे,
अत्यंत निर्गुण पासे एवो नेमन [illegible] वेदा
ध्ययननुं फळ ए जे घेर अग्नि होत्र लेइ ए. शास्त्र भणवानु
फळ एजे के सद्गुण आगवो. स्त्रीनुं फळ एजके संभोग
अने पुत्र [illegible]. धननुं फळ एजके त्याग अने भोग पण
थाय. धर्म थकी मेळवेला द्रव्यथी परलोकना साधन विषे
जे यज्ञ दानादिक करे छे ते मुवो थको ते यज्ञ दानादिकनुं
फळ [illegible] अधर्म द्रव्य माटे
काण मार्गे वनमां पर्वतमां विपत्तिमां कोइजे घालशे क-
र्यो [illegible] शि-
ळ [illegible] थतुं नथी. पोतानो भार राखवो. इंद्रि
यदमन वोकस, घणुं [illegible] कोइ पण
वात विचार करीने आरंभवी. जे मोटपणानुं कारण होय
छे.— तपस्विनुं जळ तप. १ ब्राह्मणने विद्यानुं जळ वेद. २
असाधुनुं जळ हिंसा. ३ गुणवान जळ क्षमा. ४ आठ
ने सेव्यां तो व्रत्तो भंग थतो नथी. ते. १ मूल. २ फळ. ३ दूध
४ होमद्रव्य. ५ मोटाब्राह्मणोनी आज्ञा. ६ गुरुनुं वचन. ७

ઔષધ૮ પોતાનો ૯ ને તેવો જીવનનો આપણાનેનાશંક તે
જીવનને નાશ . એ જાણીને જે વર્તે છે તેણ સર્વધર્મનું સાર
જાણ્યું. શાંન્તેથી ક્રોધને જીતવો. સાધુપણાથી અસાધુ
ને જીતવો. દાનથી કૃપણને જીતવો [redacted]થી અસત્યને જીત
વું.— આ નવનો વિશ્વાસ રાખવો નહિં. સ્ત્રી૧ છીનાળ-
વો પુરુષ ૨ આળશી ૩ રાની ૪ ઘણોક્રોધી ૫ અહંમાની ૬
ચોર ૭ કૃતઘ્ન ૮ નાસ્તિક ૯. સર્વદા જે નમ્ર ને ઘરડાઓ
ની સેવા કરે છે તેની કીર્તિ૧ આયુષ્ય ૨ ... ૩ બળ ૪
એ [redacted] ત્યંત કલેશથી અથવા અધર્મે-
થી અથવા શત્રુને શરણ જઈને દ્રવ્ય મેળવવું એ તારાથી
નથાય. નિરક્ષરિ પુરુષ. વાંઝ સ્ત્રી. છોકરાં હોય તેને આપાને
મળતું નથી. રાજા વિના રાજ્ય. એ સરપ પાતે શોક કરાવે
છે. નિત્ય પંથ કરવેથી મનુષ્ય તુટે છે. બાંધી રાખ્યાથી ઘોડો
તુટે છે. પુરુષના યોગથી સ્ત્રિ ... રે છે. દુર્વચનથી મન તુટે
એ રસ્તે ... [redacted] પશ્ચાત્તાપ થઈને મન વ્યાપેલ
મેછે, અનાભ્યાસ એ વેદ શાસ્ત્રનો મળ છે. વ્રત નીયમ કરવું
એ બ્રાહ્મણનો મળ છે, ભારભૂમિ એ પૃથ્વીનો મળ છે, અસ
ત્યબોલવું એ મનુષ્યનો મળ છે. પતિવ્રતા એ નાથ તમાશા
જોવો એ મળ છે. સ્ત્રીને ... વાસ કરવો એ મળ છે. સોનાને રૂ
પુ એ મળ છે, [redacted] છે, કથીરને સીસુ એ મળ છે.
સીસાને મૃતક એ મળ છે, [redacted] દ્રવ્યાદિથી
નહીં. સ્ત્રી સંભોગથી [redacted] તૃપ્ત કરવા દેવી નહીં. સ્ત્રી
સંભોગથી સ્ત્રી વિષયની તૃપ્તિ કરવા દેવી નહિં. શરણ પાણી
ને અગ્નિની તૃપ્તિ કરવા લાગવી નહિં.

તેણે આપી લઈને મિત્ર ત્યો. કુદ્ધ કરીને શત્રુ હત્યો અન્ન વસ્ત્રની યથાસ્થિત નિરાંત કરીને સ્ત્રી જીતીને તેનું સઘળું સફળ. જેની પાસે હજારો રૂપૈયા છે તે અપચારથી મરતો નથી. જેની પાસે [illegible] તે પણ [illegible] જેની પાસે [illegible] તેનું પણ ઈશ્વર ચલાવે છે. તસ્માત્ ધૃતરાષ્ટ્ર તું અધિક ઈચ્છા છોડ. જે પરમેશ્વર આપે તેમાં સં[illegible] ઉપર જેટલું ધન ધાન્ય પશુ આદિ કરીને છે તે સર્વ એકને મળ્યું તો પણ પુરું થનાર નહિં, એ જેને અરેખરું સમજાય છે તે મોહ પામતો નથી. હે રાજા તને પુનઃ [illegible]. પાંડવ કૌરવ તારે સમાન્ય છે તોપણ ન્યાયતા ઉપર સમ કૃપા રાખીને પાંડવોનો વિભાગ પાંડવોને આપ. તારૂં કલ્યાણ થશે.

ઈતિશ્રી [illegible].

અધ્યાય આઠમો.

[illegible] હે ધૃતરાષ્ટ્ર! સાધુ જેનો સત્કાર કરે છે જે અભિમાન રહિત જે પોતાની [illegible] છે. તે પહેલો જ સાધુ થાય છે, સાધુપણાને પેર અકુ સુખ પામે છે. મોટો પણ લાભ થાય છે. પણ જેને અધર્મ યુક્ત છે તો તેની પાસે જે જેતો નથી તે પુરૂષ દુઃખ ત્યાગ કરીને સુખી રહે છે. જેમ કાંચલી ત્યાગ કરીને સર્પ સુખી રહે છે, - ખોટું [illegible]પાદિને જય મેળવ્યો. રાજા પાસે ચાડી ને કરીને ઉપદ્રવ કરવો. ગુરૂ અથવા વૃદ્ધ એ બો સાથે કપટ કરે એ બ્રહ્મ હત્યા સમાન થાય છે. બીજાને નઠારી દ્રષ્ટિથી જોવું, અને પોતાના [illegible] ત્યું ને પહેલું બોલવું, એ બે [illegible] નથી. અતિ વાદ કરવો. તે સ્વધના નાશ કરશે.

એએ એકલ. ગુરુને ધ્યાન કરવો, થોડા દિવસમાં પુષ્કળ વિદ્યા
ઈચ્છવી તેમન થોડી [illegible] પણ જાવડે છે. એવી કામ ઘાલવી
એ ત્રણ વિ[illegible] થાય છે.

વિદ્યા ઈચ્છનારાએ આ સાત દુર્ગુણ છોડવા. આળસ ૧
ગર્વ ૨ ચંચળ વૃત્તિ ૩ વાર્તા ૪ દાંડાઈ ૫ માન ૬ લો[illegible] સુ
ખ ઈચ્છનારાને વિદ્યા ક્યાંથી થાય. વિદ્યાર્થિને સુખ ક્યાંથી મા
ટે સુખાર્થિ એણે વિદ્યા છોડવી. વિદ્યાર્થી એણે સુખ છોડવું. સુ
ખને વિદ્યા પ્રાપ્તિ એ બેઉ એકત્ર નથી. લાકડાંથી અગ્નિ તૃપ્ત થ
તો નથી. નદિયોથી સમુદ્ર તૃપ્ત થતો નથી. સર્વ પ્રાણી માત્રથી
મૃત્યુ તૃપ્ત થતું નથી. પુરૂષોથી છીનાળ [illegible]
શા ધૈર્યનો નાશ કરે છે, ક્રોધ લક્ષ્મિનો નાશ કરે છે, કૃપણતા
કિર્તિનો નાશ કરે છે, [illegible] મૈત્રિનો નાશ કરે છે, [illegible]
ળ પુણ્ય કર્મો મધ્યે [illegible]
ખ. કામ સારૂ લોભ સારૂ અથવા ભય સારૂ ધર્મ છોડવો નહિ
જ ધર્મથી કદિ ભય નથી. ધર્મ એ નિત્ય છે. સુખ દુઃખ એ પણ
આવે છે જાય છે ભય અનિત્ય છે. નિત્ય કારણ અવિદ્યા તે અનિ
ત્ય માટે છોડ. તારો કદીપણ નાશ નહિ. તેને એવી જે નિત્ય
વસ્તુ પરમેશ્વર [illegible]
ળ મધ્યે સંતોષ એજ [illegible]
ન પ્રાક્રમી એવા રાજા [illegible] ધાન્યથી પરિપૂર્ણ એવા સર્વ પૃ
થ્વીનું પાલણ કરીને સકલ વિષય ત્યાગ છોડીને સંતોષને પા
તા અંતે સર્વ મુનીને [illegible] પેઠા. આ મૃત્યુ લોકની
વસ્તી એહવી છે. બહુ [illegible] ત્યાગવીને [illegible] એવો પોતાનો પુત્ર
પ્રિતિનો તે મુઓ તો ઘીન [illegible] નીરસપાય થઈ

तेने उपदशने येहेलो घरमांथी बहार काढीने लाकडां सरसो रथी
[illegible]
पिंडने पाछा आवे छे. मरेलानु शरीर आगे अथवा शीयाल
थवा पक्षिओ खाय छे. द्रव्य बीजा लोगवे छे. एम क्रियापा
प [illegible] बे मात्र तेनो संगाथे त्याय छे. तस्मात् पुण्यनी कमा
ई [illegible]
[illegible]
नई ते [illegible]
[illegible]
नहि. [illegible]
[illegible] तेपन
वित्र थयां. ने सघा निर्लोत्नी अन पूण्यवान् जाणवो हे राजा काम
क्रोधादिक छे. मघर ने मां श्रोत्र. त्वक् चक्षु, जिह्वा घ्राण अे पंचे
द्रिय रुपी जळ छे ने मां संसार नहि अेनामांथी [illegible]
ने जन्म मृत्यु तरीने. बुद्धिजे मोटो धर्म मोटो [illegible]
[illegible] राखीने सां न
[illegible] करवुं न करवुं जे पुछे छे ते कदिपण रागातो नथी. धैर्य [illegible]
ने सत्र विषय अने लिक्षाजे जोथकी आपणने राखवुं ने जे सा
[illegible] राखीने [illegible]
खो राखयां नेम उपर आणीने मन अने [illegible]
राखयां वेद शास्त्र अध्ययन करे छे. दोषनुं अन्न जातो नथी.
सत्य बोले छे. सत्कर्म करे छे, अेवो जे ब्राह्मण ते ब्रह्म लोकमां
जाय छे, ने वेदाध्ययन अग्नि होत्र यज्ञ यागादिक कर्म प्रजापालन
[illegible] ब्राह्मण पालन करे छे. गुरु ने केहर जेवो जे क्षत्रिय ते स्वर्गे

नय छे. अध्ययन करीने ब्राह्मण क्षत्रीय आश्रित जे जोने द्रव्यनो विभाग आपे छे. यज्ञ यागादिक पूण्यकर्म करे छे ते वैश्य मुओ तो स्वर्गे दिव्य र [illegible] भोगवे छे. ब्राह्मण क्षत्रीय वैश्य ए जोना [illegible] करे छे. जेथी [illegible] ते निःस्पृह थईने देह घुटया पछी स्वर्ग [illegible] भोगवे छे. आ च्यारे वर्णनो धर्म राजन तने कह्यो. [illegible] धर्मा [illegible] आ पयाने योग्य छे ते राज्य आपीने तेनो स्वधर्म राख्य. जेवा तारा सर्व मनोरथ पूर्ण थईने [illegible] ने नित्य बने संताप नहि ने पाभिने जन्म मृत्युनुं आयागमन टळे छे अेवुं ने सुख [illegible] पामशे. ओ प्रकारे महाबुद्धिवान् परम साधु पुण्यकिर्त्ति विदूर [illegible] भारत मध्ये उद्योग पर्वमां तेत्रीस पैकी पांत्रीस अध्याय [illegible] थी आश्रय लईने गुजराती [illegible] छे. जे निति नित्य वांचीने [illegible] जे कोई धारण करनारो अनुभव करशे तेना सर्व दोष दूर करीने अनर्थ टळशे. दुःख जईने सुखी थशे. तेने संकट प्राप्त थनार नहि. काम क्रोध लोभनी पीडा थनार नाहिं. लोक [illegible] न थशे. जे [illegible] चित्तवृत्ति [illegible] रहेशे मृत्यु थकि भय लागनार नहिं [illegible] ते सर्व मनोरथनो पूर्ण कर्त्ता ते ईश्वर सरखा थईने अंतकाळे ते पोताना नीज धाम लेशे. ईतिश्री आठमो अध्याय संपूर्ण.

ईतिश्री विदूरनीति समाप्त.

वैशंपायन ऋषी [illegible] कहेछे. केहोईजेसम-
ये धर्म, भीम, अर्जुन, नीकुळ, सहदेव ए पांच पांडवो द्वैतव-
ननां रहे [illegible]
के महाराज महारा अग्नि होत्रना अरणी एटले चलेव पाडवानां
लाकडांग [illegible] गलईने नाठी गयो. जे
[illegible]
लगमायछे एवांते ब्राह्मणनां वचन कानमां पडतांज पांचे पांड
वो धनुष बाण लईने सर्व वनसोध्युं पण मृगनुं ठेकाणुं ला
ध्युं नहिं. अने भूख करीने अकुळीत थईने जेवडला छांयडे
बेठा त्यां धर्म राजा बोलेछे [illegible]
[illegible]
जे ऊंचा वृक्ष उपर चढयो अने जुएछे तो [illegible] तलाव द्रष्टी
ए पड्युं पछी ते संघात्यां जईने पाणीने अडतां आकाशवाण
थी शब्द थयो. अरे! मारा प्रश्न पेहेलां कहे पछी पाणी पान
करतां पीशे तो मरीश. ते लाषण न मानतां पाणी पीतांज नी
कुळ अचेतन पड्यो. तेना [illegible]
एम अर्जुन सहदेव एक एकना शोधने मोकल्या. ते ज्यारे पा
णीने भूमी तपड्या [illegible] घणी वार लईथकां
[illegible] रथईने अरण्य सोधतां सोधतां तेज
स्थळे गया. तो चारे जण त्यां अचेतन पड्या छे.. [illegible] दुःख
लाग्या. एटलामां वृक्ष उपरथी वाणी थई के अरे ब्राह्मणनो
मीकुं वस्त्र धुं तारा [illegible] में मार्याछे. हवे तुं मारा प्र
श्नना उत्तर दईशतो दैवयोगथी [illegible] तो पीशे नहिं ते
लोपीने [illegible] पीश तो तेओना सरखी

परो. अेवां वचन स. [illegible] रान कहे छे ज्यारे तारां केवां केया

प्रश्न छे ते कहे, हुं [illegible] कहुं. ते सांभळीने पक्ष प्रश्न करे छे.

अने धर्म राज उ[illegible] दे छे.

प्रश्न-[illegible]ने मोटपण शाथी मळे छे?

ऊत्तर-वेदशास्त्र [illegible]थी मळे छे. १

प्रश्न-[illegible] शाथी मळे छे? ऊत्तर-इंद्रियो स्वाधिन करवाथी. २

प्रश्न-[illegible] शाथी मळे छे? ऊत्तर-तपथी ३

प्रश्न-[illegible] शाथी मळे छे? ऊत्तर-[illegible] ४

प्रश्न-ब्राह्मणनुं दैवत शुं? ऊत्तर-वेद. ५

प्रश्न-तेओनो परंपरागत धर्म कोण? ऊत्तर-तप[illegible]र्या ६

प्रश्न-तेओने मरण [illegible]? ऊत्तर-देहादिकने विषे दृढाभिमान. ७

प्रश्न-तेओने पाप कियुं? ऊत्तर-जीवनो दोष [illegible] . . ८

प्रश्न-क्षात्रियोनुं दैवत शुं? ऊत्तर-धनुष बाण ९

प्रश्न-तेओनो [illegible] ऊत्तर-यज्ञादिकर्म १०

प्रश्न-तेओने [illegible]? ऊत्तर-युद्धमां भयपामवुं [illegible] ११

प्रश्न-तेओने पाप कयुं? ऊत्तर-शरणागतनुं रक्षण न करवुं. . १२

[illegible]न-[illegible]मध्ये उत्तम [illegible]? ऊत्तर-[illegible] १३

[illegible]र-पे[illegible] १४

[illegible]मध्ये [illegible] कयुं? ऊत्तर-सुपुत्र [illegible]. १५

[illegible] [illegible]जेनो कोण?

[illegible]र-[illegible]नुं शरीर छतीपण परोपकारे पडयुं नहिं ते. १६

[illegible]पृथ्वी करतां मो[illegible] कोण? ऊत्तर-मा. १७

[illegible] [illegible]? ऊत्तर-बाप १८

[illegible] [illegible] आपीने [illegible] छे कोण? ऊत्तर-[illegible]

प्रश्न– हृदय नहिं क। २२

प्रश्न– चायू करतां चपल कोण? ऊीत्तर

प्रश्न– पोताना वेग[redacted]त्तर– नद।

प्रश्न– कुटुंब वत्सलने [redacted] . . . . . .

प्रश्न– गृहस्थने मित्र कोण? ऊीत्तर– भार्या २४

प्रश्न– रोगीने [redacted]औषध २५

[redacted]ने मित्र कोण? ऊीत्तर– दान– धर्म २६

[redacted] ऊीत्तर– दूध २७

प्रश्न– टाढने औषध कयुं? ऊीत्तर– अग्नि २८

प्रश्न– सर्वनुं स्थान कयुं? ऊीत्तर– पृथ्वी २९

प्रश्न– धर्मनुं [illegible] ऊीत्तर– [illegible]ला ३०

प्रश्न– यशनुं मुख्य स्थान कयुं? ऊीत्तर– दान ३१

प्रश्न– स्वर्गनुं मुख्य स्थान कयुं? ऊीत्तर– सत्य ३२

प्रश्न– सुखनुं मुख्य स्थान कयुं? ऊीत्तर– सदाचरण . . . ३३

प्रश्न– मनुष्यनो आत्मा कोण? ऊीत्तर– पुत्र . . . . . .

प्रश्न– दैवे करेलो सखा कोण? ऊीत्तर– भार्या . . . . .

[redacted]उपजीवन कयुं? ऊीत्तर– परजन्य . . . .

प्रश्न– सर्वने रक्षीता कोण? [redacted]त्याग . . . . .

प्रश्न– धन लेने मध्ये ऊत्तम कोण? ऊीत्तर परोपकार.

प्रश्न– धनमध्ये ऊीत्तम धन कयुं? ऊीत्तर– विद्याधन

प्रश्न– लाभमध्ये ऊीत्तम लाभ कयो? ऊीत्तर– आरोग्य

प्रश्न– सुखमध्ये मोटुं सुख कयुं? ऊीत्तर– संतोष

प्रश्न– आलोकमां ऊत्कृष्ट धर्म कयो? ऊीत्तर– [illegible]

प्रश्न– शुं छोडवाथी शोक थाय नहिं? ऊी–